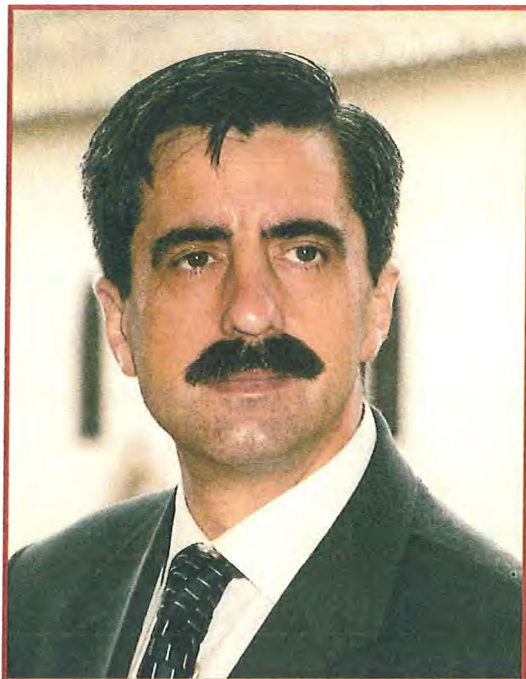

**EL PRESENT LLIBRE
S'HA PRESENTAT A
LA CONVOCATÒRIA
DELS PREMIS DE LA
GENERALITAT VALENCIANA
PER A LA PROMOCIÓ
DE L'US DEL VALENCIÀ**

Salutació de L'Alcalde

De nou estem a les portes de les Falles, eixa festa tan entranyablement la nostra, que reunit moltes de les característiques del nostre poble: treball en equip, art, sentit de l'humor, bellesa, alegria, tradicions, etc.

Em sent orgullós de saludar, en primer lloc, a la Comissió de la Falla Josep Antoni Puríssima i Major, i a tots els nostres veïns i veïnes, així com a totes aquelles persones que, en estos dies ens visiten i gaudeixen amb nosaltres de la força de la nostra festa per excel·lència que, amb tenacitat, esforç i afecte van preparant, al llarg de tot l'any, un abnegat i generós grup de fallers i falleres que formen la Comissió i que són capaços de transmetre'ns tota la il·lusió i grandesa que emboliquen a les Falles.

De les moltes satisfaccions que ofereix representar al poble de l'Eliana, la de viure amb tots vosaltres estos dies de festa, és una de què més perduen en el record, que aconseguix renovar-se any rere any per a reaparèixer en cada ocasió, amb dosi de major enginy, major esplendor, major harmonia, per a oferir-nos un bon exemple del bon fer de tants hòmens i dones que treballen braç a braç perquè pugam gaudir meravellosos dies.

Que la pólvora, la música, les cercaviles, inunden els nostres carrers i que l'elegància i bellesa de les nostres falleres lluisquen amb tot el seu esplendor.

I a tota la Comissió de la Falla Josep Antoni Puríssima i Major, i en especial a la seua Fallera Major, Sonia Gil i Fogué, a la seua Fallera Major Infantil, María Mateu i Calero, així com al seu President al front, Manolo Ricart i Lluna, i el seu President Infantil, Juan Espinosa i Gil, enhorabona per ser tan dignes representants d'una gran Falla com ho és la Falla Josep Antoni Puríssima i Major.

A tots vos desitge unes magnífiques FALLES 2006.

El vostre Alcalde.

José M.ª Ángel Batalla

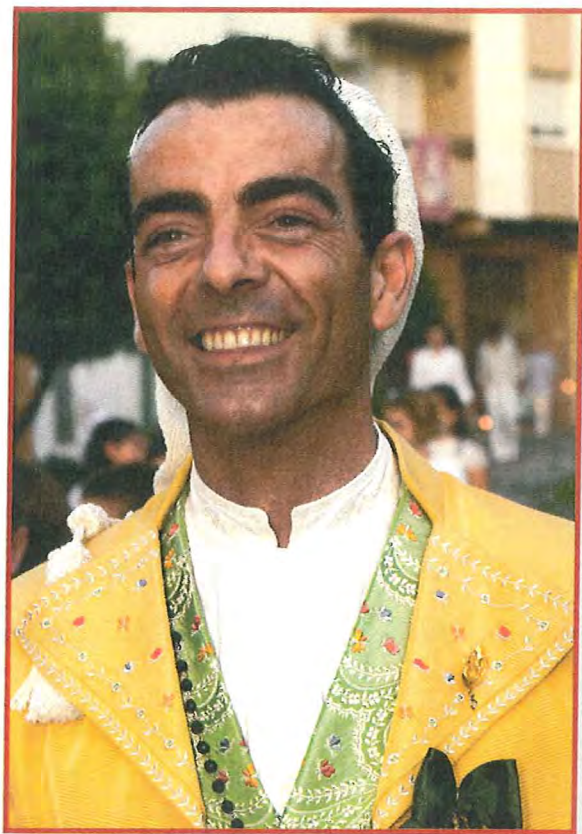
Comissió Major Masculina

Junta Directiva

President

Manolo Ricart i Lluna

<i>Vice-President 1º</i>	Javier Alvarez i Mainero	<i>Bibliotecaria-Arxivera</i>	Josefina Valles i Navarro
<i>Vice-President 2º</i>	Francesc Comendador i Espinosa	<i>Delegades de Casal</i>	Amelia Montoya i Piqueras
<i>Vice-President 3º</i>	Josep Aleixandre i Muedra		Maruja Gimeno i Molina
<i>Vice-President 4º</i>	Josep Ramon Balaguer i Martinez		Dolors Aguilar i Puertes
<i>Delegats Festejos:</i>		<i>Delegats d'infantils</i>	Francesc Ricart i Lluna
	Francesc Peñalver i Extrems		Pilar Molina i Gimeno
	Joan Barea i Marzal		Empar Sanchis i Marco
	Wenceslao Sanchez i Sanchez	<i>Delegats de joventut</i>	Daniel Carrion i Torrent
	Rafael Lucas i Mendez		Daniel Romero i Cabedo
<i>Delegat d'esports</i>	Josep Manel Contreras i Perez	<i>Delegades Presentacio</i>	Teresa Peiro i Aguilar
<i>Delegades act. Diverses</i>			Teresa Molina i Gimeno
	Francesca Chisvert i Espinosa	<i>Delegat act. ludiques</i>	Vicent Cabanes i Miquel
	Carme Esteban i Sebastian		
	Inmaculada Sanz i Montaner		
<i>Secretaria</i>	Marta Andres i Peiro		
<i>Vice-Secretaria</i>	Blanca Moran i Molina		Andres Andres i Peiro
<i>Delegat del llibret</i>	Josep Mª Ramon i Beltran		Xavier Comes i Fayos
<i>Delegades propagandes</i>	Benvinguda Ricart i Lluna		Salvador Contreras i Marco
	Empar Badia i Sanchis		Angel Crespo i Estivaliz
<i>Delegats recompenses</i>	Vicent J. Ibañez i Minguez		Josep Mª Grau i Garcia
	Mª Dolors Martinez i Hernandez		Ignaci Marco i Andres
<i>Delegades fullers d'honor</i>	Carme Martinez i Prosper		Joan Josep Marco i Valles
	Maria Marco i Marco		Borja Peñalver i Martinez
<i>Representants Junta Local</i>			Ignaci Peñalver i Martinez
	Juan Marco i Coll		Victor Santamaria i Armiñana
	Josep A. Perez i Satorre		
<i>Tresorera</i>	Carme Torrent i Badia		
<i>Vice-Tresorera</i>	Rosa Grau i Martinez		
<i>Comptadora:</i>	Maria Peiro i Aguilar		
<i>Delegat de loteries:</i>	Joan Batiste Coll i Navarro		

Salutació del President

Estimats fallers i falleres,

Sempre n'he sigut conscient que les falles són una mena de comunitat, un grapat de gentes que es junten i s'apropen amb un fi comú. Si bé és cert que el fi visible és la consecució de portar la falla endavant, any darrere any, no es pot amagar la característica intrínseca d'una falla; una característica que es troba a l'origen mateix de les falles, ara fa ja molts anys. Les falles, les organitzacions de fallers i falleres, han nascut per l'amor, en el sentit ple de la paraula. L'estima que les gentes es tenen, les ganes de fer coses junts com a símbol d'eixa estima, un amor a la vida fallera i en comunitat que cada 20 de març celebra el seu any nou... en definitiva un amor a la falla, un ésser abstracte però que tots hem pogut i podem amar.

Així veig jo les falles. Així les veig jo ara després de transcorregut ja més d'un any que vaig començar com a president.

Si ara ho mire amb perspectiva, no ha sigut un temps molt extens però, en canvi, sí moltes les experiències viscudes. En primer lloc, he gaudit d'una manera diferent allò de ser integrant d'una comissió. Perquè encara que les responsabilitats augmenten quan s'asumix el càrrec de president, quasi són inapreciables si tenim en compte l'alegria que em comporta ser-ho d'aquesta falla, Josep Antoni, Puríssima i Major. Però este moment en el que ens situem ara, vivint feliçment les falles de 2006, no haguera sigut possible sense l'ajuda inestimable de tota la comissió fallera. N'estic infinitament agraït per la col·laboració prestada per la falla; agraït de tot cor per que açò funciona i funciona bé.

Per eixa raó, espere que este any faller que ara comença siga de gust per a tots els fallers i falleres i, igualment, per a tots els qui vullguen vindre a visitar-nos als nostres carrers què, com sempre, seran ben rebuts.

Gaudim tots junt de la festa josefina!

Manolo Ricart i Lluna

President.

A la Fallera Major

*Sonia, anys portes en esta falla
treballant sempre amb molta il·lusió.
Enguany gaudixes, per fi, del màxim
guardó:*

*representar, com tu sols saps, a la
nostra comissió.*

*Muller, mare i nora de fallers,
qui, amb tu, i amb la seua ajuda i
voler,*

*estem segurs que deixaràs
ben alt el nostre carrer.*

*Durant un any seràs l'estandart,
la nostra pròpia senyera,
somni que tota fallera
algun dia alçar poguera.*

*Tens totes aquelles virtuts
que una dona pot desitjar,
per això, quan et vegen passar,
tot seran complits i benvolguts.*

*Convençuda està la comissió
que et dedicaràs amb tot el cor
i que per a tu serà una gran satisfacció
ser nostra **FALLERA MAJOR.***

Fallera Major

Sonia Maria Gil i Fogue

Comissió Femenina

Fallera Major • Sonia Maria Gil i Togue

Fallera Major Eixint • Maria Faguas i Sebastian

Cort D'Honor

Joana Abad i Martinez
Puri Adrian i Filiberto
Carme Aguilar i Ballester
Dolors Aguilar i Puertes
Maria Empar Aleixandre i Oliver
Maria Josefa Almansa i Rodriguez
Concepcio Andres i Coll
Marta Andres i Peiro
M. Carme Armiñana i Esteve
Francesca Ayuste i Gomez
M. Angels Badia i Peris
Empar Badia i Sanchis
M. Begonya Balaguer i Andreu
Anna Betlem Benlloch i Checa
Nuria Cabanes i Miquel
Josefa Cabedo i Lozano
Concepcio Calero i Iniesta
Irene Camarena i Adrian
Carme Cambra i Sanz
M. Carme Camps i Miquel
Paula Carrion i Torrent
Maribel Cartagena i Albertus
Inmaculada Cases i Segarra
Concepcio Cervera i Dominguez
Pilar Coll i Jorge
Concepcio Coll i Martinez
Empar Coll i Montoya
Carme Comendador i Espinosa
Maria Comes i Fayos
Pilar Cotanda i Montaner
Immaculada Cruz i Aguilar
Dolors Checa i Quesada
Maite Chinillach i Peris
Francesca Chisvert i Espinosa
Carme Daries i Torrent
M. Angels Desco i Camps
Carme Devesa i Torregrosa
M. Carme Diaz-Toledo i Albert
Elena Escriba i Leal
Veronica Escriba i Leal
Anna Escriba i Marco
Clara Espiago i Ballester
Marian Espinosa i Alcacer

Carme Espinosa i Molina
Pilar Espinosa i Montaner
M. Carme Esteban i Sebastian
Trinitat Estivaliz i Joaquin
Merce Fayos i Puig
Maria Victoria Fuentes i Guadalajara
Mª Isabel Garcia i Morcillo
Encarna Garcia i Romero
Elena Gardel i Gomez
Marisa Gardel i Gomez
Cristina Gimenez i Gimenez
Maruja Gimeno i Molina
M. Lluisa Gomez i Garcia
M. Carme Gomez i Perez
Amelia Gonzalez i Sanchez
M. Dolors Gozalvez i Aguilar
Rosa Grau i Garcia
Rosa Hernandez i Jordan
Consol Herrero i Oliver
M. Eugenia Herrero i Oliver
Encarna Leal i Caballero
Angela Linares i Gavidia
Josefa Lopez i Aguilar
M. Carme Lopez i Alarcon
Isabel Lujan i Marco
Immaculada Marco i Andres
M. Angels Marco i Badia
M. Carme Marco i Comes
Genoveva Marco i Chisvert
Maria Marco i Marco
Gertrudis Marco i Molina
Aranzazu Marco i Valles
Concepcio Martin i Sanz
Rosa Martinez i Grau
Maria Dolors Martinez i Hernandez
Victoria Martinez i Nieto
Araceli Martinez i Portero
Mireia Martinez i Portero
Carme Martinez i Prosper
Carme Martir i Perez
Consol Miquel i Viñes
M. Angels Molina i Gimeno
Pilar Molina i Gimeno

Teresa Molina i Gimeno
Concepcio Montaner i Andres
Pilar Montaner i Andres
Amelia Montoya i Piqueras
Blanca Moran i Molina
Ana Beatriz Muñoz i Diaz
Patrocinio Navarro i Montaner
Encarna Oliver i Matamales
Desamparats Oliver i Tregon
Isabel Oliver i Tregon
M. Dolors Oliver i Tregon
Maria Peiro i Aguilar
Teresa Peiro i Aguilar
Teresa Peiro i Peris
Lucia Plaza i Delgado
Sonia Ponce i Gimenez
Araceli Portero i Ballesteros
Xelo Puertes i Coll
Laura Raga i Moran
Benvinguda Ricart i Lluna
M. Empar Romero i Cabedo
Anna (Aroma) Romero i Sierra
Mª Dolors Sanchez i Cerviño
Empar Sanchis i Marco
M. Josep Sanchis i Marco
Eva Santafe i Miguel
Lluisa Santafe i Miguel
Natalia Santamaria i Armiñana
Cristina Sanz i Montaner
Immaculada Sanz i Montaner
Concepcio Sebastian i Montañes
Anna Sirvent i Brotons
Antonia Ten i Montesinos
Alicia Tolosa i Monedero
Purificacio Torregrosa i Climent
Carme Torrent i Badia
Betlem Valero i Marco
Cristina Valero i Marco
Sandra Valladolid i Tolosa
Pepa Valles i Navarro
Neus Villueldas i Rodrigo

Explicació de la Falla

Lema: MOROS I CRISTIANS

Al remat de falla un moro i un cristià estan mirant com està la societat actual.

Els en el seu temps defensaven els seus ideals, tenint clar el que eren i tot allò que volien.

Hui en dia estes dues personalitats i formes de pensar tan clarament definides es confonen.

Hi ha moros rics i moros que es moren de fam.

Gent que té una doble vida, gent que vol canviar la seua i gent que fa unes coses pensant ja en unes altres ben distintes.

Cristians que es casen i ja pensen en separar-se, i cristians que pel seu comportament es converteixen en morosos.

En política també hi ha de tot. La ideologia es queda de costat quan convé canviar de jaqueta.

Els autèntics moros i cristians ja no existixen. Tan sols continuen sent ells en les cavalcades i amb disfresses.

Explicació de la Falla

A moros i cristians
tenim com a tema.
sempre enfrontats
creant un problema.

El rei cristià
la batalla va guanyar
amb l'espasa en la mà
les seues terres va recuperar.

El moro fou capità
i sent enyorança.
Amb pateres ara tornen
amb més esperança.

La lluita continua
per trobar un món millor.
Menjar és quasi impossible
i encara hi ha coses pitjors.

Treball i vida normal
volen moros i cristians.
L'important és que a la fi
visquem com a germans.

Ara moros i cristians
junts en cavalcades desfilen
oblidant les diferències
que en el seu dia tingueren.

Al palau contents
es repartixen els diners,
estos xeics ronyossos
mai pensen en els demés.

Petroli emmagatzemat
a bon preu vendran.
Nosaltres per anar tirant
molt car l'haurem de pagar.

Amb la seu vestimenta,
el seu poderio demostra.
Altres amb la butxaca buida
demana de porta en porta.

Cristià de dia
i de nit, de...mora.
Amb molta alegria es transforma
quan arriba l'hora.

A la construcció treballa,
tot el dia va suat
sembla que per la nit
se sent alliberat.

Molts morosos hi ha
que no paguen a ningú.
Poc els importa que se'ls amon-
tonen
les lletres i els rebuts.

Bona imatge volen donar
aparentant el que no és,
porten trages cars
però no els arriba per al calcer.

Éste, factura en mà
té por de veure-la.
Ara s'adona que s'ha comprat
uns "slips" massa cars.

El cobrador desespera,
i com al final es cansarà,
en la llista negra
al morós apuntarà.

La dona vol conquerir
a algun moro adinerat,
també vol fer-se l'estètica
i no té altra cosa en el cap.

Amb els moros no té èxit
i a una tasca que se'n va
i amb molta bona gana
d'unes rostes morunes queda
farta.

Són parella de cristians,
i treball porten ja fet,
esperant estan un xiquet
i ja tenen separació de béns.

Es casen amb tots els luxes,
pis, banquet i bons trages
però per si de cas, i per separat,
cadascú ja té fet el seu equipat-
ge.

Es casen i es separen
segons els convé.
Els iaïos com poden aguanten
criant-los els xiquets.

Creuen que són moros
i volen un harem.
Tan sols són dos bojos
que no saben el que fer,

A la porta del Congrés,
i sense mirar-se als melics,
moros i cristians
fan tractes i embolics.

Polítics i demés,
sense cap de mirament,
sempre se n'anem
al bàndol que més convé.

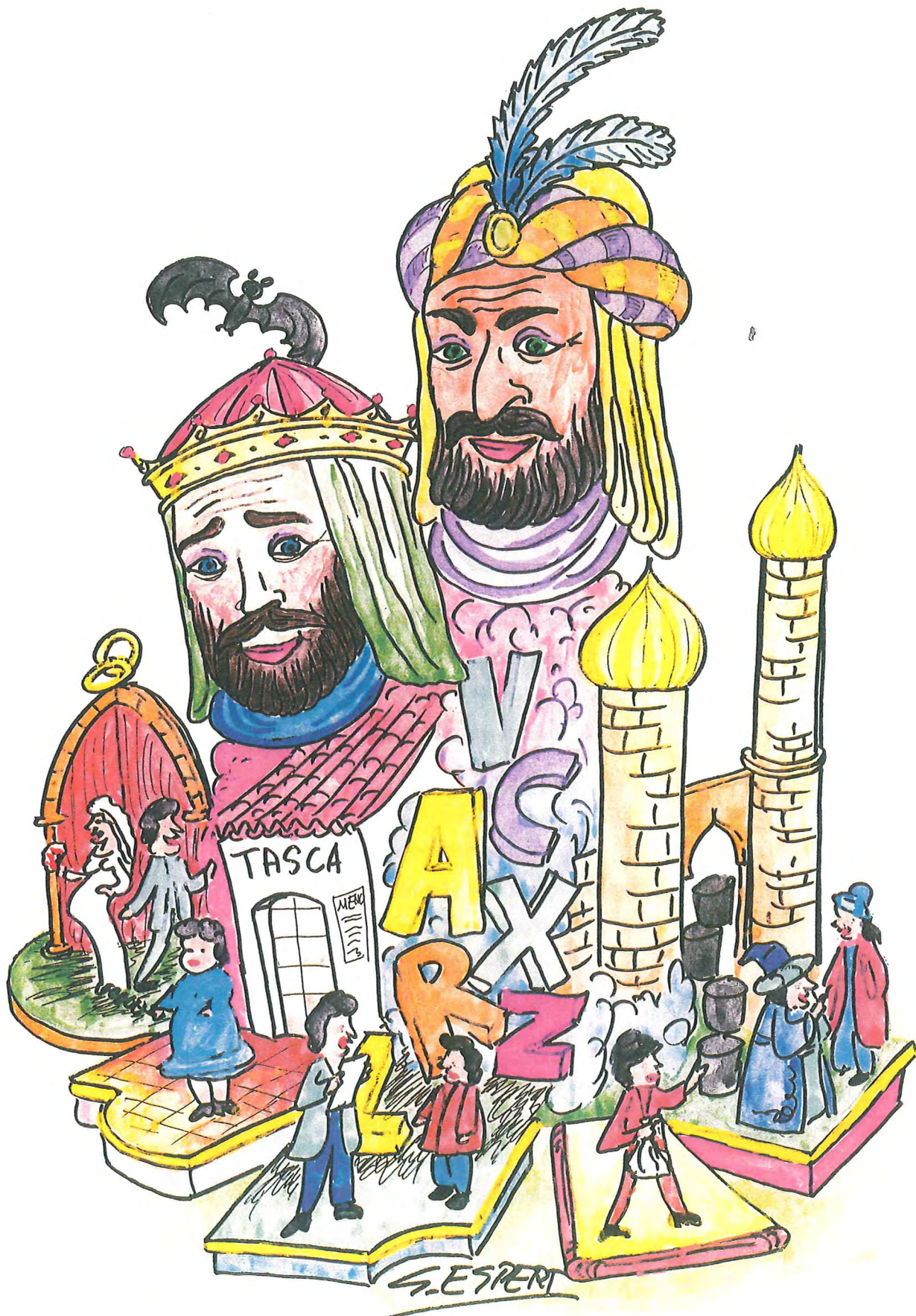
Canvi de jaqueta,
disfresses per a l'ocasió,
et pots tornar sonat
buscant una explicació.

Com les comparses en la festa,
desfilaran també en les elec-
cions.
Molts discursos hi haurà
i poques solucions.

Així, moros i cristians,
vivim com podem
amb problemes quotidians
que molt poc mereixem.

Nostra Falla

Lema: Els Donyets

A la Fallera Major

*María, quantes nits has somiat
en este moment tan esperat?*

§

*Ja ha arribat l'hora,
ja ha arribat el dia
ton cor s'ompli de goig
i la teua careta d'alegria.*

*Fallereta de tota la vida,
plena de gràcia i candor,
omplis a tot el món d'il·lusió
amb el teu somriure de cada dia.*

*Eres l'encant personificat,
el capoll més bonic del ram,
orgullós deu d'estar
qui del braç t'ha de portar.*

*I és que en la festa eres llum,
foc en la màgica nit,
per això t'hem escollit
FALLERA MAJOR INFANTIL.*

Fallera Major Infantil

Maria Mateu i Calero

Comissió Femenina Infantil

Fallera Major • *Maria Mateu i Calero*

Fallera Major Eixint • *Raquel Coll i Lopez*

Cort D'Honor

Carolina Aleixandre i Diaz-Toledo
Aroa Barrera i Gimenez
Aigües Vives Blat i Fayos
Paula Bloise i Fornes
Carme Coll i Devesa
Elena Coll i Espinosa
Sara Coll i Navarro
Carme Compte i Sanchis
Maria Compte i Sanchis
M. Lluïsa Contreras i Gardel
Marta Contreras i Gardel
Blanca Corell i Escrivà
Gloria Corell i Escrivà
Elia Cruz i Marco
Claudia Dura i Martinez
Lidia Fenech i Ibañez
Anna Fuster i Garcia
Celia Garrote i Garcia
Ines Gaspar i Villueldas
Marina Gaspar i Villueldas
Carme Siomara Gimeno i Galindo
Marta Juan i Santafe
Clara Leon i Berruezo
Maria Lucas i Izquierdo
Malena Llorens i Cruz

Meritxell Llorens i Cruz
Lucia Marco i Chinillach
Paula Marco i Chinillach
Ana Beatriz Martinez i Muñoz
Sandra Martinez i Torregrosa
Maria Mendez i Canet
Sara Moreno i Gonzalez
Mª Isabel Perez i Gardel
Genma Perez i Gomez
Carmina Perez i Ten
Marta Piera i Montaner
Empar Plaza i Jorques
Esther Plaza i Jorques
Paola Prat i Herrero
Nuria Quiralte i Cases
Laura Ramon i Calvo
Lucia Reinal i Valero
Lucia Romero i Marti
Paula Romero i Marti
Lluna Salas i Gimeno
Laura Sanchez i Lopez
Paula Sanchez i Molina
Laura Sebastia i Gomez
Nuria Tarrazo i Vilar
Begonya Torrent i Sanchez

Explicació de la Falla Infantil

Lema: ALADÍ

Ningú no pot negar la importància que han tingut els contes infantils per al desenvolupament de la imaginació i, en conseqüència, intel·lectual dels infants.

Estos contes han arribat fins als nostres dies per mitjà d'una tradició oral o bé escrita que han fet que al llarg dels temps hagen portat a la persona a interessar-se per un altre tipus de literatura.

Volen que des d'ací, i que d'una forma diferent a les ja esmentades, el món de les falles infantils contribuïska a inculcar als més menuts l'interés pel món de la literatura i que, evidentment, ha de començar pels contes.

Que Aladí, la nostra falleta d'enguany, servisca per a obrir una porta per la qual els més menuts poden entrar a interessar-se pel meravellós món de la il·lusió i la imaginació que al llarg de la seua vida podran trobar als llibres.

EXPLICACIÓ DE LA FALLA INFANTIL

Cansada d'estar tancada s'escapa del palau Jasmín i en agarrar una poma es troba amb Aladí.

Per ordre de Jafar Aladí és arrestat, els soldats del sultà a la masmorra l'han tancat.

Jafar, disfressat de vell convenç a Aladí perquè li porte una vella làmpara i poder ser ric a la fi.

De la làmpara ix el geni que en veure's alliberat a Aladí concedix tres desitjos que podran ser realitzats.

Abú està observant quines són les intencions a Jafar està controlant escoltant les seues maldicions.

La princesa enamorada és cortejada per Aladí qui li diu belles paraules en un racó del jardí

Abú transformat en elefant amb Aladí entra en la ciutat el seu desitg de ser príncep s'ha fet realitat.

En l'estora voladora van de passeig Jasmín ha complit el seu somni i d'Aladí s'enamora.

El malvat Jafar amb el seu lloro Jago no para de pensar i de causar estragos.

El sultà pensatiu vol casar a Jasmín amb qualsevol prenent que pase pel jardí

Este tigre és el guadià de la princesa desconsolada que sols es casarà amb qui estiga enamorada.

Torna a ser pobre Aladí passant difícils moments però junt a la princesa Jasmín prompte estarà content.

Esta làmpara meravellosa ha sigut molt important. Gràcies a ella, de Jasmín Aladí s'ha enamorat.

El geni sonriu content en veure feliç a Jasmín. Per fi arriba el moment i es casa amb Aladí.

Nostra Falla Infantil

Lema: ALADÍ

Comissió Masculina Infantil

President

Joan Espinosa i Gil

Secretari

Adolf Cambra i Sanz

Delegat de Festes

Sergi Cortina i Molina

Delegat de Loteries

Vicent Ruix i Puertes

8

Vocals

David Aleixandre i Diaz-Toledo

Carles Aleixandre i Lucas

Diego Aleixandre i Lucas

Jaume Aleixandre i Lucas

Pau Alvarez i Lujan

Xavier Alvarez i Lujan

Alfredo Camarena i Adrian

Miquel Castell i Camps

Alexandre Coll i Devesa

Carles Coll i Espinosa

Vicent Coll i Lopez

Miquel Comes i Fayos

Alexandre Cotanda i Ponce

Sergi Crespo i Estivaliz

Enric Crespo i Gimenez

Daniel Cruz i Marco

Marc Dura i Martinez

Oscar Espinosa i Gil

Alvar Falomir i Cotanda

Alexandre Fenech i Ibañez

Cesar Ferrer i Martir

Sergi Ferrer i Martir

Albert Fuster i Garcia

Rafael Gaspar i Villueldas

Carles Gil i Peiro

Miquel Gil i Peiro

Marc Giner i Alventosa

Xavier Herrero i Muruaga

Ramon Jimenez i Esteban

Ignasi Juan i Santafe

Ivan Lacasa i Cartagena

Sergi Lacasa i Cartagena

Angel Lopez i Marco

Alex Lucas i Bas

Xavier Martinez i Grau

Alex Martinez i Torregrosa

Miquel Perez i Gardel

Josep Prat i Herrero

Rafael Prats i Marco

Carles Ramos i Sanz

Lluís Ramos i Sanz

Josep Reinal i Valero

Carmelo Requena i Marco

Pere Rodriguez i Gonzalez

Gabriel Roig i Coll

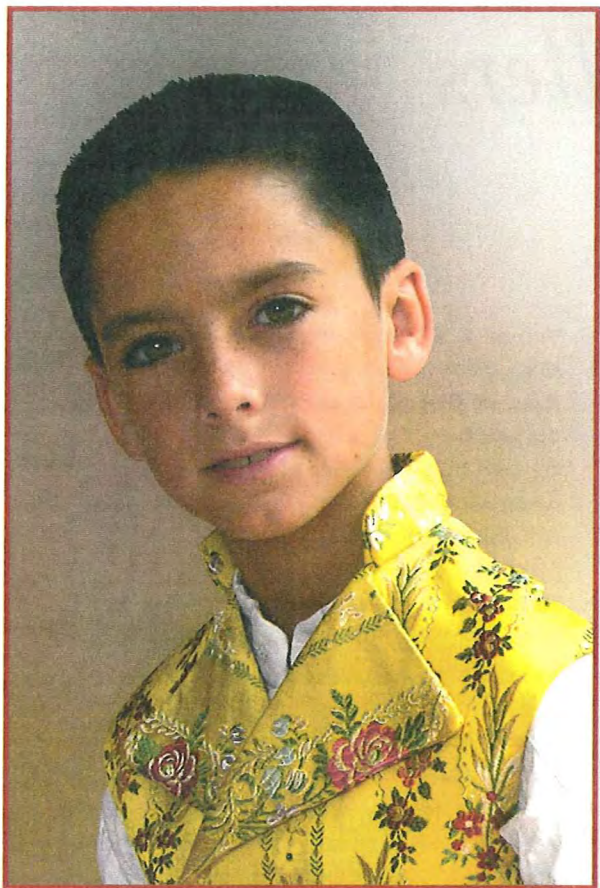
Miquel Ruix i Santafe

Raul Sanchez i Molina

Marco Sunsi i Cestera

Alvar Zamora i Chisvert

Antoni Zamora i Chisvert

Salutació President Infantil

Hola fallerets i falleretes, des d'estes línies tinc l'oportunitat de dirigir-me a tots vosaltres i vullc dir-vos que no hi ha res com ser faller d'esta falla. Estic molt content i orgullós de ser enguany el President Infantil.

També desitge animar-vos a què participeu als actes fallers que ha organitzat la nostra comissió, crida, cavalcada, jocs infantils, balls.....

Espere que en companyia de Maria la fallereta Major infantil , en el President Manolo i també en ma mare que com sabeu es la fallera Major passem tots junts unes festes inolvidables.

Xiquets, xiquetes, ànim i a gaudir de les festes falleres.

Joan Espinosa i Gil
President Infantil

Matrimonis Fallers

Josep Alcacer i Encarna Oliver
Josep Aleixandre i Desamparats Oliver
Jordi Aleixandre i M. Carme Diaz-Toledo
Xavier Alvarez i Isabel Lujan
Andres Andres i Maria Peiro
Joan Barea i Marta Andres
Vicent Belenguer i Maria Victoria Fuentes
Vicent Benlloch i Dolors Checa
Vicent Cabanes i Consol Miquel
Sergi Camarena i Puri Adrian
Adolf Cambra i Immaculada Sanz
Ramon Carrion i Carme Torrent
Jesus Xavier Castaño i Mª Dolors Sanchez
Vicent Coll i Josefa Lopez
Joan Carles Coll i Marian Espinosa
Josep Antoni Coll i Carme Devesa
Joan Batiste Coll i Amelia Montoya
Xesco Comendador i Araceli Martinez
Francesc Comendador i Carme Espinosa
Xavier Comes i Merce Fayos
Carles Compte i M. Josep Sanchis
Sergi Concepcion i Francesca Chisvert
Josep Manel Contreras i Marisa Gardel
Antoni Contreras i Gertrudis Marco
Ruben Corell i Elena Escriva
Vicent Cotanda i Sonia Ponce
Angel Crespo i Cristina Gimenez
Enric Crespo i Trinitat Estivaliz
Manel Cruz i Immaculada Marco
Rafael Desco i Clara Espiago
Josep Miquel Dura i Victoria Martinez
Josep Escriva i Encarna Leal
Josep Lluís Escriva i Maria Marco
Joan Antoni Espinosa i Sonia Maria Gil
Joan Espinosa i Carme Aguilar
Jordi Faguas i Mª Isabel Garcia
Fernando Ferrer i Lucia Plaza
Juli Cesar Ferrer i Carme Martir
Alejo Fuster i Encarna Garcia
Pasqual Garcia i Anna (Aroma) Romero
Enric Garcia i M. Begonya Balaguer
Carles Gardel i M. Lluisa Gomez
Miquel Gil i Teresa Peiro
Rafael Gozalvez i Dolors Aguilar
Josep A. Herrero i Isabel Oliver

Vicent J. Ibáñez i Maria Dolors Martinez
Miquel Iborra i Patrocinio Navarro
Ramon Jimenez i M. Carme Esteban
Ignaci Juan i Eva Santafe
Josep Lluís Lacasa i Maribel Cartagena
Amadeu Llorens i Immaculada Cruz
Antoni Lopez i Pilar Coll
Angel Lopez i M. Angels Marco
Rafael Lucas i Joana Abad
Rafael Marco i Maite Chinillach
Lluís Marco i Rosa Hernandez
Rafael Gaspar i Neus Villueldas
Joan Marco i Pepa Valles
Josep Marco i Concepcio Andres
Josep M. Marco i M. Angels Badia
Joan Martí i Francesca Ayuste
Antonio Martinez i Ana Beatriz Muñoz
Francesc Martinez i Rosa Grau
Josep A. Martinez i Concepcio Coll
Salvador Martinez i Purificacio Torregrosa
Enric Martinez i Araceli Portero
Josep Mateu i Concepcio Calero
Josep Lluís Mira i Anna Sirvent
Ismael Molina i Maruja Gimeno
Joan Bta. Navarro i Angela Linares
Francesc Peñalver i Carme Martinez
Miquel Perez i Elena Gardel
Josep Antoni Perez i Antonia Ten
Joaquim Prat i M. Eugenia Herrero
Ramon Ramos i Cristina Sanz
Josep Reinal i Betlem Valero
Gonzalo Requena i M. Carme Marco
Pere Rodriguez i Amelia Gonzalez
Alejandro Roger i Laura Pallas
Lluís Roig i Empar Coll
Daniel Romero i Josefa Cabedo
Vicent Rubio i Concepcio Cervera
Salvador Ruix i Lluís Santafe
Ximo Ruix i Xelo Puertes
Manel Sanchez i M. Angels Molina
Wenceslao Sanchez i M. Carme Lopez
Raimundo Santamaria i M. Carme Armiñana
Josep Torrent i M. Angels Desco
Antoni Valero i Genoveva Marco
Evelio Valladolid i Alicia Tolosa

Xiquets de Bolquers

*Carmen Siomara
Gimeno i Galindo*

*Jose Mª
Lopez i Marco*

*Blanca
Corell i Escrivá*

*Lucia
Reinal i Valero*

*Marc
Rovira i Canet*

*Maria
Compte i Sanchis*

*Marc
Lucas i Bas*

*Mª Isabel
Perez i Gardel*

Col·laboradors

Paelles

María Aguilar i Beltràn - Dolors Beltràn i Santalsabel - Teresa Peiró i Peris

Bunyoleres

Carme Aguilar i Ballester
Pilar Espinosa i Ballester
Maruja Gimeno i Molina
Amèlia Montoya i Piqueras
Anita Romero i Sierra

Artiste Faller	Salvador Espert i Corachan Bunyol (València)
Orquestres	Espectáculos Excelsior
Flors	Flors María LEliana
Maquetació i Impremta	Gràfiques Vernetta
Lotería	Administració 13 "Sta. Catalina" Valencia
Imatges	Joan Borràs
Textos	Paula Carrión Paco Coll Salva Contreras Susana Rodrigo

Programa de Festeigs

Disabte, 11 de Febrer

A les 8,00 Hores. Muntatge del nostre parador.

A les 10,00 Hores. Esmorzar per als montadors.

Disabte, 18 de Febrer

A les 20,00 Hores. Recollida de les Falleres Majors, acompanyades amb la xaranga "ELS TARONTXETS"

A les 21,30 Hores. PRESENTACIÓ de nostra Fallera Major Infantil, xiqueta Maria Mateu i Calero, Prsident Infantil Joan Espinosa i Gil i Fallera Major, senyora Sonia Gil i Fogue a l'Auditori del Centre Socio Cultural de L'Eliana. A l'acabar l'acte de la Presentació es servirà "xocolata i panous" al nostre casal.

Setmana, 20 a 24 de Febrer

Setmana Cultural (Exposició de fotos, ninots, trages) organitzat per la Junta Local Fallera.

Divendres, 24 de Febrer

A les 21,30 Hores. GALA FALLERA a l'Auditori del Centre Socio Cultural de L'Eliana, organitzat per la Junta Local Fallera.

Disabte, 25 de Febrer

A les 17,30 Hores. Concentració al Casal Faller de tota la comissió per assistir a l'acte de la "CRIDA"

A les 18,00 Hores. "CRIDA" a la Plaça del País Valencià. Al finalitzar La Crida passacarrer passant per davant de tots els casals fallers de la nostra població

A les 21 Hores. Paelles de confraternitat fallera a la Plaça del País Valencià, organitzades per la Junta Local Fallera. (Cada Falla portarà les paelles i els ferros, plats i coberts. Els ingredients "pollastre, conill, verdura, arròs, oli, pimentó, sal i aigua, així com la llenya correrà a càrrec dels organitzadors).

Diumenge, 26 de Febrer

A les 11,00 Hores. Concentració al nostre casal de les comissions masculina i femenina, per a iniciar L'ARREPLEGA i la entrega del

LLIBRET a tots aquells que col·laboren amb les seues aportacions. Este acte estarà amenitzat per la xaranga "ELS TARONTXETS"

A les 18,30 Hores. Concurs de PLAY-BACK, a l'Auditori del Centre Socio Cultural de L'Eliana, organitzat per la Junta Local Fallera

Disabte, 4 de Març

A les 18,30 Hores. Concentració al Parador per a formar les diferents comparses que participaran en la Cavalcada

A les 19,00 Hores. "GRAN CAVALCADA" de carrosses i Comparses, amenitzada per unes quantes i de renom bandes de música de la comarca del Camp de Turia

A les 21,30 Hores. Sopar al Parador per a tots els fallers y falleres, sopar preparat per les nostres bunyoleres

A les 23.30 Hores. Gran NIT D'ALBAES i CANT D'ESTIL al nostre Parador

Diumenge, 5 de Març

A les 12,00 Hores. Partit de futbol entre els xiquets i xiquetes de la Comissió

A les 18,30 Hores. Berenar per a tots els fallers oferit per les nostres Falleres Majors i President Infantil

A continuació entrega oficial de RECOMPENSES

Dissabte, 11 de Març

A les 21,30 Hores. Sopar al Parador per a tots els fallers y falleres, sopar preparat per les nostres bunyoleres.

A les 23.30 Hores. GRAN FESTA que acompanyara a la grandiosa DISCOMOBIL.

Diumenge, 12 de Març

A les 19,00 Hores. En el Casal oferirem un "VI D'HONOR" als nostres Fallers D'Honor.

Dimarts, 14 de Març NIT DE LA PLANTA

A les 18,30 Hores. Començament de la PLANTÁ, Primer escamparem la terra, després la figura principal, i per anar agarrant força

A les 21,00 Hores. Les nostres tradicionals paelles de la "NIT DE PLANTÁ" acompanyat per la xaranga "ELS TARONXETS"

Dimecres, 15 de Març

A les 14,00 Hores. Mascletà oferida per la Falla Verge del Carme

A les 17.00 Hores. Berenar per als infants i a continuació gran FESTA INFANTIL

A les 21,30 Hores. Sopar al Parador per a totes les falleres i fallers, que les bunyoleres hauran preparat, per a que disfruten tots.

A les 22.30 Hores. Actuació del GRUP DE DANCES "LES ARRACADES" que pertany a la nostra Falla.

A les 23.30 Hores. DUETO protagonitzat per fallers de la nostra Comissió.

Dijous, 16 de Març

A les 14,00 Hores. Mascletà oferida per la Falla del Mercat.

A les 16,30 Hores. PARC INFANTIL als nostres carrers per a xiquets i xiquetes

A les 17,00 Hores. Berenar per a tots els fallerets

A les 21,30 Hores. Sopar al Parador per a tota la comissió

A les 22,30 Hores. DISCOMOBIL

Divendres, 17 de Març

A les 14,00 Hores. Mascleta oferida per la Falla Antic Moli

A les 17,00 Hores. Concurs de dibuix, gran festa de jocs tradicionals i a continuació berenar per a tots els xiquets i xiquetes

A les 21,30 Hores. Sopar al Parador per a tots els fallers i falleres

A les 23,00 Hores. Gran Festa amenitzada per la maravillosa orquestra BELLISSIMA

Disabte, 18 de Març

A les 08,00 Hores. DESPERTÀ I XOCOLATE per a desdejunar

A les 13,00 Hores. PASSACARRER

A les 14,00 Hores. La nostra MASCLETÀ a l'Avinguda de les Corts Valencianes

A les 18,00 Hores. Concentració al Casal de la Junta Local Fallera,

De les Falleres Majors i els Presidents per a recollir l'imatge de la Mare de Déu del Carme

A les 18,30 Hores. Concentració al nostre Casal Faller de les Comissions Infantil i Major per assistir a la OFRENA DE FLORS A LA VERGE DEL CARME. Les falleres i falleretes deuràn portar mantellina en este acte

A les 19,00 Hores. OFRENA

A les 21,30 Hores. Sopar de confraternitat fallera al Parador

A les 23,00 Hores. Ball amenitzat per l'afamada orquestra LA BANDA

Diumenge, 19 de Març DIA DE SANT JOSEP

A les 08,00 Hores. Extraordinària "DESPERTÀ I XOCOLATA" DIA DE SANT JOSEP.

A les 11,30 Hores. Concentració al nostre casal de tota la comissió. Per assistir a la SANTA MISA EN HONOR A SANT JOSEP. En acabar la missa PASSACARRER

A les 14,30 Hores. MASCLETÀ a l'Avinguda de les Corts Valencianes patrocinada per el M.I. AJUNTAMENT DE L'ELIANA

A les 15,00 Hores. Extraordinari dinar al parador (els tiquets es posaran a la venda anticipadament)

A les 21,00 Hores. Sopar d'aixella al parador.

NIT DE LA CREMÀ

A les 23,00 Hores. Després d'un bonic castell de focs d'artifici, la nostra Fallereta Major Infantil Maria Mateu i Calero acompanyada del nostre President Infantil Joan Espinosa i Gil encendrà la traca que li pegara foc a la Falla Infantil

A les 23,30 Hores. Ball amenitzat per la orquestra "CLUB VIRGINIA"

A les 24,00 Hores. Després del castell de focs d'artifici, la nostra Fallera Major Sonia Gil i Fogue acompanyada del nostre President

Manel Ricart i LLuna, encendrà la traca que li pegara foc a la falla Gran.

NOTES

Els dies 19 i 26 de Febrer i el 5 i 12 de Març, celebrarem les postres ja tradicionals PAÏJES dels Diumenges. Aviseu que este programa de festeigs pot sofrir variacions. Estes se comunicaran per mig del tauler d'anuncis o per l'equip de megafonia de la falla

RECORDAR-VOS QUE TINGAU PRESENT LES

SENYALS DE LA ZONA DE FOCS

DESITGEM A TOT EL MÓN QUE PASE UNES

BONES FESTES JOSEFINES I FINS L'ANY QUE VÉ.

El Fallero

Despertant els nostres cors,
València riu.
Per la senda de les flors
ja ve l'estiu.
Creua el carrer la xicalla,
replegant els tratos pa la falla:
i manté la tradició
d'esta cançó:
-“Hi ha una estoreta velleta
pa la falla de Sant Josep,
del tío Pep?”
I van juntant
lo que els veïns els van donant.

¶

Per a buidar el porxe...
-“Hi ha una estoreta velleta
pa la falla de Sant Josep?”
I, en una estella del muntó
se duu el compàs de la cançó.
En les cares de la gent,
tot és content.
-Morena meua,
que del carrer eres l'ama;
per culpa teua
tinc el cor encés en flama.
No et separes
del caliu del meu voler
-reineta fallera-
que, si em deixes,
un ninot tindre que ser...
-“Hi ha una estoreta velleta
pa la falla de Sant Josep?”
-...per a la falla del teu carrer.

Himne Regional

Per a ofrenar noves glòries a Espanya
tots a una veu, germans vingau.
Ja en el taller i en el camp remoregen
càntics d'amor, himnes de pau.
¡Pas a la regió que avança en marxa triomfal!
Per a tu la vega envia la riquesa que atresora
i és la veu de l'aigua càntics d'alegria
acordat al ritme de guitarra mora...
Paladins de l'Art t'ofrenen
ses visctòries gegantines;
i als teus peus, Sultana, tons jardins estenen
un tapís de murta i de roses fines.
Brinden fruites daurades
els paradisos de les riberes;
pengen les arracades
baix les arcades de les palmeres.

Sona la veu amada
i en potentíssim, vibrant ressó
notes de nostra albada
canten les glòries de la regió.
Valencians en peu alcem-se.
Que nostra veu la llum salude
d'un sol novell.

Per a ofrenar noves glòries a Espanya
tots a una veu, germans vingau.
Ja en el taller i en el camp remoregen
càntics d'amor, himnes de pau.
¡Flamege en l'aire nostra Senyera!
¡Visca València!

¡Visca! ¡¡Visca!! ¡¡¡Visca!!!

Himne Faller

Josep Antoni, Puríssima i Major,
Falla d'una gran tradició,
naix en mil nou-cents setanta-cinc,
i començaren les falles en la població.
Dones i homens,
la planten al carrer,
donant vida i compartint tot l'esplendor,
dona el nom el carrer a la comissió,
Josep Antoni, Puríssima i Major.
Bona amistat,
i tota la il·lusió,
del treball en molt de tessó,
Són orgull de valenciania
que ens fa grans i enalteixen dia a dia.
Gran devoció
per Sant Josep nostre patró
i com no per nostra "Geperudeta",
tot és festa fallera en el carrer.
gràcies a nostres falleres i fallers.
Nostra Ofrena a la Verge,
es celebra en passió,
oferint les nostres flors,
demostrant molta devoció,
I els gustosos bunyolets
fet per les dones en el nostre carrer,
Són un orgull i ens fa la sensació
de que endolceix L'Eliana població.
Esta família sempre va a lluitar,
Pel seu escut defensar,
demostrant en il·lusió,
gran harmonia fallera dins la comissió.
Sentim l'honor
les falleres i els fallers,
de poder ser de la nostra festa els fundadors,
i de dir esta falla és la millor.
Josep Antoni, Puríssima i Major.

L'any del grup de dances "Les arracades"

Un any més el grup de dansa "Les arracades" que pertany a la nostra falla ha participat en diversos actes dins i fora del nostre municipi.

A L'Eliaha ha participat en les festes patronals acompanyant a la Mare de Déu del Carme i ha organitzat, una vegada més, "Les Trobades de Dansa Vila de L'Eliaha", amb gran afluència de grups i públic.

Fora de L'Eliaha ha participat en un festival en La Pobla de Vallbona i també hem ballat davant de la Seu de València.

31 anys de falla a ritme de presentació

Tot passa i tot queda, que cantava Serrat, inclús la festa fallera, que en tantes coses té una consistència granítica que desperta l'antipatia d'alguns. Però sí, evolucionen les falles, i eixa evolució es veu en els trages dels fallers, en els mateixos monuments o en la música. Perquè igual que el costat granític de la festa se sent a l'escoltar l'himne regional, o el Faller o el València del mestre Padilla; també la música ens demostra que la festa va donant passos, lents però segurs, cap a algun lloc. La Josep Antoni, Puríssima i Major està disposada a demostrar eixa evolució musical amb les fotos dels "meravellosos fi de festes" – com emfatitzen els cartells – que han culminat les nostres presentacions des dels ja remots anys 70 fins als nostres dies. 31 anys de falla a ritme de presentació.

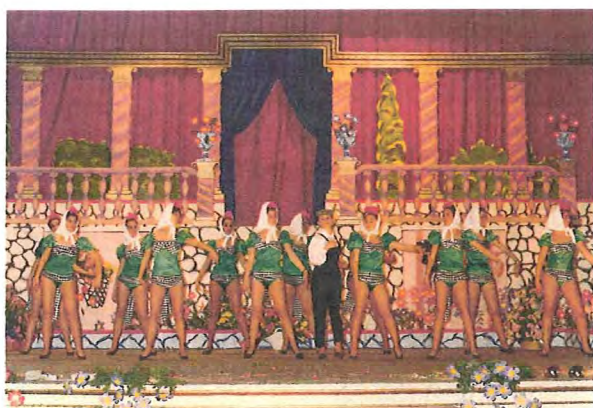
La falla Josep Antoni, Puríssima i Major naix allà pel 1975 i, des d'eixe any, seguint l'ortodòxia fallera, la comissió presenta les seues falleres amb la pompa i circumstància que la seua galania i bellesa mereixen. De sobte un any, i és de suposar que després de veure els usos i costums d'altres comissions forasteres, a algú se li ocorre que la millor manera de distendre a la gent després de la litúrgia de la presentació és ficar-li uns ballets o "playbacks" (anglicisme que serà assumit per tot el món sense cap dificultat) protagonitzats pels mateixos membres de la comissió, amb més o menys gràcia. Així, i des de llavors, les actuacions musicals de les presentacions han adquirit una importància singular, que desperta els comentaris més encesos, ja siga a favor o en contra, l'endemà de l'acte. I suposen també, perquè negar-ho, un motiu més de rivalitat i controvèrsia entre les distintes comissions del municipi. Però això també forma part de la forma de ser fallera.

Però anem al el nostre, que és fixar-nos com ha evolucionat la nostra falla en els seus 31 anys de vida segons els balls de les presentacions. Estos balls es podrien dividir en quatre classes, així a grosso modo. D'una banda estan les coreografies de peces tradicionals i peces arrevistades que, en un principi, servixen per a contentar el públic de més edat. Per una altra estan les cançons de moda de l'any corrent, que solen contentar el públic més jove. També estan les actuacions infantils plenes de tendresa, que contenten als progenitors de les criatures que els interpreten, i finalment les actuacions humorístiques que solen contentar a tot el món, que es riu a mandíbula batent amb els transvestismes i humorades que es posen sobre l'escenari.

Comencem pels balls tradicionals i arrevistats, que hi ha tela (encara que a vegades siga poca). Cantava el mestre Padilla això de que València és la terra de les flors, de la llum i de l'amor. L'any 1984, els nostres fallers i falleres aprofitaven els trages que havia utilitzat durant la presentació, es col·locaven en V davant d'una estrelada nit amb paper d'alumini i barraques pintades i es movien rítmicament al compàs d'esta cançó, oferint al públic les susdites flors i el fruit de la

tarongina, que no falte. Eixe va haver de ser un any de temàtica regional o autonòmica perquè, en la mateixa presentació, algú va cantar això de "tenga usted nardos caballero, si es que quiere a una mujer". En esta ocasió, les coristes penjaven l'ampul·lós trage de fallera i es vestien amb l'entallat de xulapa madrilenya, aconseguint l'aplaudiment i alegria del públic assistent. Este "madrileñerío" musical va tornar a aparèixer en 1986, però en forma pexuguil i carnosa, amb les falleretes ensenyant el musulmen i cantant "pichi, es el chulo que castiga". I la revista falleril aconseguia el zenit patriòtic-musical-castrense quan, bandera en rest (amb un parell), els fallers posaven en escena "banderita tu eres rojas, banderita tu eres gualda". Cròniques del carrer diuen que tal escenificació va provocar les ires dels més nacionalistes d'altres falles, encara que pareix que la sang no va arribar al riu.

Però bo, no tot serien cobles i folklores de la pell de bou, que la José Antonio també sap d'anglicismes musicals. I sinó, una doble mostra i amb la mateixa cançó. 1984, "New York, New York", cinc anys després que triomfara la peli de Scorsese amb eixa cançó com a títol, les nostres adolescents la interpretaven tocades amb un bolet i armades amb un bastó, com els canons revisters manen. Els 90 van ser més castos, així que per

a interpretar el mateix tema en 1998 es van allargar els pantalons de les coristes, es va canviar el bolet pel daurat barret de copa alta i es va afegir una cantant principal al número i la presència masculina per a alçar-la. El que déiem, tot evoluciona.

En quant al costat modern i juvenil de la festa, tampoc anem a estendre'ns molt, no anem a avorir els nostres lectors. De totes maneres, en un acte com la presentació, de tot l'espectre d'etiquetes amb què es pot dividir el rock'n'roll i el pop, sobra el 90 per cent. Així que la cosa tira més cap als èxits de l'any anterior al de l'acte i servixen perquè les estrelles canores de la falla en edat adolescent s'esplaien amb major o menor fortuna. El que sí que és curiós en este tipus de balls són les coreografies - en la majoria de les interpretacions, les acompanyants a la cantant de torn es limiten a repetir una sèrie de moviments que lentament, molt lentament, van evolucionant al llarg dels anys - i els trages que dissenyen les mares dels interpretes durant els rigors hivernals. Vegem vostés eixa estranya foto d'alguna cançó que es perd en la nit dels temps i els ballarins de la qual se'ls obligava a aguantar una barra, un pensa que d'autobús. S'han fixat en els jersei que es gastaven les dos ballarines? I en les mones de tela barata dels ballarins? Sens dubte, eren els anys 80. No menys paradigmàtics d'una dècada són els trages que es gastaven els "playbackistas" de l'inefable

"Boig meua" a principis dels 90, amb els seus margallons i les seues muscleres. Tota una declaració de principis.

Quant a ball infantil, jo sé que cada pare triaria sens dubte el què van protagonitzar els seus rebrots com el millor que s'ha interpretat sobre les taules dels teatres de la Unió i la Primitiva de Lliria - on es van fer les presentacions de la Josep Antoni fins ben entrats els noranta - o en el Centre Sociocultura de l'Eliana. Però,

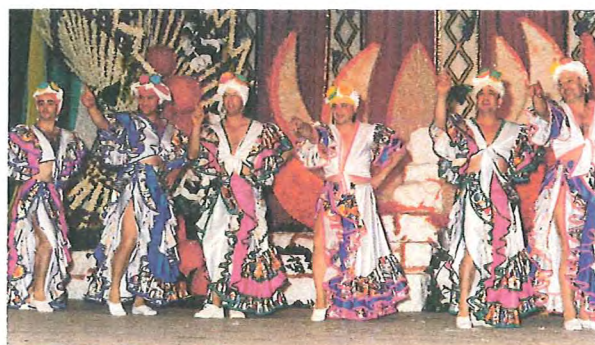

permet. En ella apareixen unes figures disfressades de pardal multicolor, d'aspecte humanoide i espècie indefinible, i darrere d'elles tres pingüins o monges somrient malèvolament. Era l'any 1980, i tal atac a la raó era el corresponent a un ball de moda llavors, i que passarà als annals de la Celtibèria surrealista, com era el "pajaritos por aquí, pajaritos por allá", de María Jesús i la seua acordió. Que per cert, la tal María Jesús, no sabem si encara amb acordió, es dedica a regir com a regidora un poble d'Alacant.

per a no discutir, posem una foto en què isc jo i uns quants xiquets més cantant un tema de què hui ja no s'acorda ningú i que es cridava "Lo juro, lo juro". La cantant era una, si no m'equivoque, argentina, Daniela Romo, que ara es dedica a interpretar culebrons en el seu país. Pose esta foto i no una altra, no sols perquè isc jo sinó perquè està bé assenyalar com al principi de la cosa esta dels playbacks infantils la gràcia consistia en el fet que els xiquets isqueren fent de majors en cançons per a majors sense tindre ni punyetera idea de què va el que estan ballant. Ara la gràcia és només a veure els xiquets moure els malucs ballant coses pròpies de la seua edat. Significa açò alguna cosa? Pues no ho sé, però jo ho assenyle per si de cas algú s'interessara.

I finalment ja, la secció de la rialla, l'humor i el transvestisme faller. Perquè si hi ha alguna cosa que li agrada a un faller en dates assenyalades com una presentació, és disfressar-se de la cosa més absurda, inclosa dona exuberant amb pèls en el pit, i mostrar-se tal qual davant de tot el poble. Miren sinó els sis homenassos peluts que es dedicaven a reduir el lívid del personal amb l'irrepetible "mama chicho me toca, me toca cada vez más" que se sentia en Tele5 allà per l'any 1991. Però no voldria acabar jo este reportatge amb la què, sens dubte, es la millor foto de totes, si se'm

Sants, Escatologies

I Altres,,,,

Sants, escatologies i altres pocs trellats en el refranyer elianer

Voro Contreras Marco

Va dir Don Quixot a Sancho, i respectem el seu castellà original, "no te digo yo que me parece mal un refrán traído a propósito, pero cargar y alinear refranes a troche moche, hacen la plática desmayada y baja". També l'escriptor d'un llibre que em va regalar el meu iaio quan jo era un xiquet assegurava, amb certa olor de naftalina, que els refranys i les dites són un exemple de la saviesa popular que igual ens servixen per a

adornar una conversació que com guia per la vida.

Amb este article, ni volem rebaixar la nostra ja de per si "plática desmayada" ni donar exemples de sapiències carpetovetòniques. Més prompte, si de cas divertir el lector i ensenyar-li l'Eliana des d'un altre punt de vista menys modern i "sostenible", i amb este valencià que es parla per ací que, de tan apitxat, lleig i castellanitzat, a vegades resulta fins i tot graciós. Són frases fetes, dits i refranys – alguns autòctons, altres copiats i altres només traduïts – que porten dient els elianers des de fa temps sempre que li'ls

dóna ocasió, alguns dits amb "poc trellat" però altres, o els mateixos, amb una indubtable intenció i potser que fins utilitzat. Vegem.

Entre les dites elianeres que hem recopilat, n'hi ha que són simples traduccions d'altres dites peninsulars, la presència dels quals no fan més que recordar-nos que la influència imperial la podem assumir amb major o menor fortuna ("Un previngut val per dos" o "Avanç s'agarra a un mentirós que a un coixo"). Però les frases fetes no sols ens vénen de l'altiplà, sinó que, per exemple, mentres que al nord del país diuen "qui te fam somnia en truites", ací, que per a alguna cosa som mes "dolços", preferim dir que "qui te fam somnia en rotllos". Coses dels tipismes...

Altres elianades ens recorden que el nostre, com quasi tots, va ser un poble els habitants del qual, fins fa molt poc es dedicaven a doblegar el llom per a arreplegar sembrats en compte de per a apilar rajoles. Això es nota en el pendants que podíem estar de les estacions i en els mesos que les conformen ("Gener gelà a sa mare en el llavaner", "Pluja d'estiu i plors de vagassa aprompte s'empassa", "A l'abril no et portes l'a-

gulla", "A maig com vaig", "En agost figues i most") i dels sants que les regien amb major o menor gràcia ("A Nadal pas de pardal", "A Santa Llúcia pas de pusa", "En Sant Vicent de la Roda allarga el dia un hora",). Com és natural, tan determinants eren les apetències climatològiques per a les magres economies locals que algú va acabar encunyant això que també deia el meu iaio de "carrer banyat, calaix aixut". Abans açò no fallava; ara, amb la sequera, és un altre cantar.

Per descomptat, la patina campestre que se'ns ha quedat als elianers no sols se'ns evidència quan ens referim al clima, sinó també quan diem que un tio és "l'amo del carxofar" quan volem dir que és qui maneja el galliner, o quan és donat al relat exagerat i poc creïble i se li diu que "d'una puça fa un cavall", i quan ú no veu res bo del que se li oferix afirma això de "de forment ni un gra". També ens dóna per comparar l'home amb algun animal, i així diem que "menja com un pardalet" el que menja poc, "ovella que bela perd bocí" a qui se li va la força per la boca, o "eres mes perdut que la gosseta de Saro", a això, a qui és tan perdut com la mítica gosseta de Saro que és un home que tenia una gossa paradigmàticament puta i ravalera. També mític era un cert Ramón que, per alguna raó algun dia se'n va anar a un lloc i per una altra raó menys imaginable eixe viatge va quedar per als annals de l'elianerisme: "A on? On caga Ramón". O cert cadirer de professió, tan donat al tast d'espirituosos que quan un porta una bufa de dimensions considerables se li diu que "porta un pet com un cairer".

Parlant de "pets", hi haurà alguna cosa tan surrealista que embolicar-se amb una ventositat quan es passa fred? Pues per ací és el més normal

perquè, quan algú fa notar les baixes temperatures que patixen les seues magres carns, l'elianer que tinga davant li dirà "Tens fret? Pues envolicat en un pet?". I si li dius que tens fam et dirà "Tens fam? Pues pega un bram", que és més fàcil allò altre. I si té set, "pues pixa i beu al gallet", que damunt de porc requerix de certa destresa o un membre viril d'adequades dimensions.

Per cert, el psicodèlic embolicar-se en un pet no és l'única referència escatològica de l'elianerisme. Així, si un no sap on va i va donant girades per la vida com a vaca sense esquellot, se li diu que va "com cagalló per sequia", o també es escatològic el "A on? On caga Ramón" que anomenàvem anteriorment.

Que parlant de tot, el folklore elianer, com qualsevol folklore que es pree, també té les seues referències als òrgans sexuals i tot el que els rodeja. Així, quan es fa notar el poder

femení es diu que "tira mes un pel de figa que una maroma de barco", o quan es recorda eixa equació sospitosa que assegura que la grandària d'un nas masculí es directament proporcional a l'altre apèndix vertical davanter que té el cos, es diu que "bon nas, bon compàs".

Una altra cosa que ens agrada molt als elianers és retraure al semblant qualsevol cosa, i per a això tenim un carro de dits: "ja que fas el sant, fas el miracle", "vols estar en el plat i en els tallaes", "sempre parla qui ha de callar", "no rigues del meu dol, que quan el meu seguisca vell, el teu serà nou", "torna-li la trompa al xic" per al que resulta especialment pesat o "d'on no n'hi ha, no és pot traure", que és el que em sol dir un familiar meu amb certa assiduïtat quan fique la pota de forma insoldable.

També hem de tindre alguna cosa del famós i moltes vegades incert meninfotisme valencià quan justifiquem els nostres "veure vindre" amb un "amb paciència i una canya el cel és guanya", o quan no tenim moltes ganes d'entrar en explicacions sobre el que siga i ho resolem amb un "això que t'heu ensenyen en l'escola".

Igual que als reprotxes, tenim certa tendència a

la banalitat. És a dir, a fer refrany de coses meridianament clares i que no li feia falta. Com per exemple "el que no està no s'encontra", "el que va davant, va davant", "on mengen dos, mengen tres, però millor al revés" o "quan un no vol, dos no en rin-yen". Parlant de renyir, està clar que de l'amor a l'odi hi ha una prima línia i a vegades els límits estan tan poc clars que podem dir això de "de tant que et vull, et trac un ull", que seria la versió bèstia del castellà "quien bien te quiere te hará llorar".

En fi, com tots estos, un muntó, però tampoc és qüestió d'allargar-nos i abusar, no sols perquè ho Deia Don Quixot al principi del nostre article, sinó que perquè, com diem els elianers, "Home refranyer, gos malfaener".

Blat

Diu la guatl·la què fas blat Què fas guatl·la diu el blat

Moltes vegades, milions, he passat per davant d'esta casa
Milers de voltes m'he dit d'entrar i no m'he fet l'ànim
Tantes vegades m'he quedat amb les ganes, que em
vaig decidir a entrar Però necessitava una excusa
No podia presentar-me dins de la casa amb les mans
buides, sense saber què dir ni què fer: no dur res en les
mans ni en lo cap

L'excusa, el motiu per entrar el tenia en casa, en ma
casa

Allà pels anys setanta, en la Casa de Cultura, els
xiquets acudien a aprendre a dibuixar i també a tre-
ballar el fang amb les mans i feien tota classe de
figures dibuixades i escultures i relleus

A les ordres de la senyoreta Amparo anaven fent

Com la cosa anava molt bé de gent i hi havia molt
d'interès, l'Ajuntament va instal·lar un forn per a
coure les figuretes modelades

Els xiquets, i no tan xiquets, aconseguien fer "pini-
tos" d'artista.

Una d'eixes figures la tenia jo en ma casa

Representa un tren i la seua via. Es poden vore per-
fectament els dos elements: dalt el tren i baix les dues
vies, travessades per les corresponents trevesses

En relleu, sense perspectiva, feta amb les mans
d'un xiquet de deu anys, pam amunt pam abaix

Una peça d'autor com si es tractara d'un primitiu
italià del segle XIII o d'un mestre de
l'Impressionisme del segle XX. Els primers, perquè
no coneixien la perspectiva i els segons perquè pas-
saven d'ella

La tenia guardada per regalar-li-la al seu autor quan
fóra major, al seu amo de veres, Rubén, fill d'esta
casa Blat del carrer de la Puríssima

Ja tenia l'excusa i portava una cosa en les mans, el
present, per entrar en una casa com déu mana

"Ave Maria, tia"

El primer que trobes quan entres és el xapat, el
zòcul de la paret

N'hi ha molts i variats per les cases de L'Eliana,
però este té alguna cosa especial: taulellets no
molt grans ni molt xicotets, de color blau, que sem-
bles molt antics, manisetes li diuen

"Són de tota la vida", diu la tia Remedios

Dotorejant un poquet, acostant-me una miqueta,
puc vore figures, dos, que es repeteixen, i amb
noms... Diane ...Acteon

I allà que em tens a mi investigant qui són eixos
personatges i a quin sant estan pegats a la paret
d'esta casa

"No crec que tinguen cap significat especial" diu
Secundinet

DIANA. Deessa llatina, filla de Júpiter i Letona,
germana d'Apolo i deessa de la caça

Identificada com l'Artemis (Artemis) la grega, filla de
Zeus i Leto

Va romandre verge, eternament jove i és el prototipus
de la donzella esquerra, que gaudia només de la caça

Va armada d'un arc, que li serveix per caçar cerva-

tells, als que persegueix a la carrera, i també contra els humans

És venjativa i foren nombroses les víctimes de la seua colera

ACTEON. Aristeu, fill d'Apolo i de la nimfa Cirene, havia tingut d'Antone, filla de Cadmo, un fill, Acteon, que fou educat pel Centaure Quiron.

Este li va ensenyar l'art de la caça

Un dia va ser devorat pels seus propis gossos

El càstig és atribuït a la ira de la deessa Diana, cremà per haver sigut vista per Acteon mentre es banyava nueta en un brollador

La deessa l'havia transformat en cervatell i enfurint els cinquanta gossos que integraven la seua gossada, els va fer tornar contra ell. Els gossos el devoraren sense reconèixer-lo i després el buscaren en va per tot el bosc, omplint-lo amb els seus gemecs

La recerca els portà a la cova on habitava el Centaure Quiron, qui per consolar-los, modelà una estàtua a imatge d'Acteon

I conte contat, conte acabat. El que vullga saber-ne més, que investigue

Ja estem dins de la casa, Manolita m'ensenyà mil fotos, Secundinet em conta històries sense parar, la tia Remedios se'n recorda del seu home, Ruben que arriba i dos pardals d'un tir, li regale el que li pertany, apareix Héctor i ens mostra una altra peça d'art que té guardada de la mateixa època que el seu germà i... comença la història

Ben averiguat, esta família té molt a veure amb la formació del poble de L'Eliana i més avant amb la segregació d'este poble de la Pobla de Vallbona

En el principi dels temps no hi havia poble. Hi havia el convent dels Carmelites. Després vingué la desamortització de Mendizàbal. El marquès feu un palau i al seu voltant va construir les cases de les famílies que estaven al seu servei. Totes eixes cases porten un taulell amb el número corresponent i la marca, una corona.

Esta casa té dos números coronats, un davant, que no apareix i el de la porta de darrere, el carrer Major, el 17, que encara es pot vore.

La família comença per l'avi Bruno Blat, nascut a Llíria, que, com eren moliners, arrendaren el molí d'Eloi, també conegut com molí de la Lluna.

El seu fill Secundino Blat Martínez, casat amb Catalina Murgui Rodilla passa a viure i treballar com a moliner al molí que coneguem com la fàbrica de borra.

Este Secundino i el tio Roig li compraren les terres al marquès, que segons manera, estava més net que una patena.

I es posà a viure en esta casa amb corral, jardí i quadres

Era comerciant de gra i tenia taula en la llotja

En esta casa es venia farina i gra i cobrava en forment als veïns del poble i pobles del costat

Va tindre sis fills:

Luís, el major: pare de Carmencita, Lluïset i Maria Blat
Concha, dona del tio Ismel, mare de Maruja i Fina
Carmen la Picanyera

Manolo el de les vaques, casat amb la tia Caridad
Secundino, casat amb la tia Remedios, que heretà la casa
Enrique, el tio Gringo pare de Candi i de Fili

Durant la guerra civil fou confiscada per al "cuerpo de tren"

Acabada la guerra, el tio Secundino i la tia Remedios es quedaren a viure ací

En esta casa hi havia un trull per al raïm

Una almàssera d'oli, que el tio Secundino modernitzà i convertí en premsa hidràulica

Quan s'acabaren les oliveres de la zona, l'almàssera deixà de treballar

Este poble ha tingut uns quants alcaldes

No em sé molt bé l'ordre:

El tio Ricardo el Rabós va ser alcalde en guerra. Ell va obrir el camí de la pinà

El poble es feu independent, però durà quatre dies

El tio Ximo, tio de Marcelino Poll

El tio Vicentet el Forner

El tio Pepet el de Camasema

El tio Secundino també va ser alcalde pedàneo, depenent de la Pobla. Ell sabrà com va patir i treballar, ara en la Pobla, ara en les Ventes, a València, a Madrid... jugant-se la vida i la salut, per aconseguir que el poble se segregara de la Pobla

Sempre apareix un personatge... un general que ajudà a accelerar el procés.

"Eren temps en què les autoritats competents no estaven per segregar, ans per unir" conta Secundinet que sentia dir que dien

L'any 1958 L'Eliana aconsegueix ser considerada poble

Al dia següent el tio Secundino, per pròpia voluntat, deixa de ser alcalde d'este poble

El tio Jose Maria el de Cotra va ser uns dies alcalde entre el tio Secundino i el tio Enrique Dàries.

Paco el Gros

La novel·la caballeresca

“Cualquiera historia de caballero andante ha de causar gusto”

Don Quixot de la Manxa, de Miguel de Cervantes

La seda té a la seua definició, gran quantitat d'adjectius que especifiquen la vida d'aquest reial teixit al Regne de València: fina i forta al mateix temps, perquè es pot trencar amb qualsevol imprevist, però quan és robusta no hi ha impediment que se l'emporte per davant; lluenta, perquè ha sigut teixit dels reis Borbons des de la seua arribada fins al mateix moment actual; suau perquè ha passat al llarg del temps sense fer molt de soroll... Una història la de la seda que ha patit molts alts i baixos des que va ser introduïda a València pels àrabs...

Amb la reconquesta cristiana per part del rei Jaume I, la sedicultura, en lloc de patir un retrocés, gràcies al control majoritari dels àrabs, va experimentar una expansió cap a Europa degut a les relacions establides per part de la Corona d'Aragó. Al mateix temps València es consolidà com a mercat exportador de seda morisca (procedent de Granada) en direcció cap a les indústries italianes

Aquest segle, el XV, va ser una de les etapes més profitoses per a la seda valenciana, que va coincidir amb una època d'esplendor comercials a tots els àmbits. Ja a les darreries d'aquest segle, en 1479, es promulgaren unes ordenances del Gremi de la Ciutat de València on s'anomenaven una sèrie de mides que tenien com a finalitat aconseguir el control per part del sector gremiari. L'anomenat Gremi es va assentar al carrer de l'Hospital on actualment es troba el Col·legi d'Art Major de la Seda. També al voltant d'eixe carrer i coincidint amb els carrers actuals de Guillem de Castro, avinguda de l'Oest i la contornada es va asseure tot el gremi dels velluters, que eren els qui, en aquells temps, tractaven la seda (d'ahí l'anomenat barri dels

Velluters).

En el terme valencià les principals zones de plantació de les moreres eren en l'horta de València i en la Rivera del Xúquer. Com a poble destacat en l'elaboració del fil de seda es pot anomenar a la ciutat d'Alzira, en aquells temps encara Vil·la. Alzira es va convertir en poc temps en un dels principals mercats de la seda bruta, i esta va ser la localitat elegida pel rei Ferran El Catòlic per a donar-li el privilegi de celebrar la fira als mesos de cria del capoll, els de primavera. Realment, molta era la faena, però la festa fou part també important de la sederia valenciana. La cofradia dels seders realitzabauna cerimònia que incloufa acte religiós i un dinar de germanor.

El segle XVI va ser la centúria de creació de les llotges, s'edificaren la famosa Llotja de la seda de València i un altra a la Vila d'Alzira. La instauració d'aquestes llotges va fer augmentar les transaccions comercials de forma considerable, sent estes llotges de comerciants unes de les més fructíferes de la península ibèrica. Com que el segle anterior va ser d'expansió territorial, les mercaderies de nous països arribaven a l'Espanya de Carles I. Per aquest motiu, i per la por a la competència estrangera, els representants del Regne de València en les Corts varen demanar en 1542 un grapat de mides que protegiren i privilegiaren a la seda valenciana front a les invasores. Aquest tipus de mesures varen perdurar actives fins al segle XIX i, al cap del temps, varen ser inclús perjudicials, donat que afavoriren el desinterés per introduir millores i avanços. Però va arribar una de les primeres caigudes de la seda a València; es varen suprimir els aranzels proteccionistes i la sederia autòctona no estava en condicions de competir amb sedes de millor qualitat i de millor preu com la xinesa o la nipona.

Al segle XVII es va notar un nou augment en la venta de seda valenciana. El motiu d'eixa millora va

ser la caiguda de les sederies castellanen en dit segle. I va ser aleshores, en 1686 quan el Gremi dels Velluters va ser anomenat per disposició reial Col·legi de l'Art Major de la Seda.

El segle XVIII està considerat com l'altre moment culminant de la sederia llevantina. Les exportacions de seda bruta o filada augmentaren i tenien com a destí els telers francesos de Lió. Però la pesta que va assolir durant anys el port de Marsella, que era per on entraven les mercaderies, va fer que el comerç amb la França es reduïra a res. Malgrat això els valencians van trobar una sol·lució per a eixir de la crisi i es van començar a crear telers dins del Regne de València. Algunes lleis i drets varen afavorir el consum dels teixits autòctons, com per exemple la prohibició expressa d'importar manufactures sederes procedents de l'exterior, en especial les vingudes de la Xina. Amb aquesta situació, no és d'estranyar que en els anys vint del segle XVIII el número de telers pujara ja a més de 2000. Encara que no tot eren alegries, perquè, encara no se sap bé la raó, però els seders valencians preferien vendre la matèria prima als veïns francesos, per tant els teixidors del Regne de València en moltes ocasions es quedaven amb la maquinaria parada degut a una manca de fil de seda. I és què, encara que van ser nombroses les repetides mides que es preniën per afavorir els teles valencians, estes no es respectaven ni en la meitat de les ocasions.

Un altra crisi i la seua posterior recuperació. La segona meitat del segle XVIII va ser molt pròspera per als seders valencians; la llibertat de comerç amb les Amèriques i la creació dels Cinc Gremis Majors varen causar esta alçada que arriba a mantindre als 3800 telers que a l'altura de 1760 hi havia a la ciutat, llevat d'uns anys en què una mala collita va fer necessari la importació de matèria prima de l'exterior. A més a més es va introduir a l'indústria textil la màquina de vapor que, per una part, economitava mà d'obra i, per altra, eixos nous telars permetien realitzar complicats dibuixos gràcies a un sistema de cartonajes perforats. De estos telars van surgir teles de renom actual com son els espolins o els brocatells. L'última dècada del segle XVIII ja augurava el que s'anava a viure en la següent centúria. Una decadència progressiva que tocà fons al 1830 degut a molt diverses raons: guerres, independència de les colònies americanes o competència de teixits estrangers són alguns dels motius més importants que varen sumir a la València sedera en una profunda crisi. Les dades corroboren als fets, Aixà, va haver-hi una baixada copiosa de telers valencians, ja que en un marge de trenta anys el número de telers va minorar en més de 1400, arriben a una xifra de 1426 a l'any 1829.

A més a més en aquesta època la qualitat de la seda valenciana havia baixat molt en comparació amb els teixits que venien de l'extrem orient. Per eixa raó, cap a l'any 1830 es varen fer els primers intents d'acclimatar la "morera multicaules",

procedent de la Xina. Tot i que hi hagué una mica d'apertura al camp agrícola que era l'encarregat de donar de menjar al cuc de seda, a la vessant artesanal, es a dir, als gremis, la decadència va ser espectacular degut a la incapacitat del gremi d'adaptar-se a les noves tècniques, modes i exigències. Per tant, en el segle XIX es dona un ocàs en la producció tèxtil de seda valenciana, quedant el seu negoci reduït a la producció de peces fines i amb un mercat molt minvat.

Per altra part, al segle XIX el cultiu del cuc de seda i la producció de fil de seda o seda bruta va continuar el seu camí, i es va tornar a confiar en la França com a principal consumidor de la matèria prima. Però, va arribar el 1952 i la malaltia del cuc de seda va motivar una caiguda de la sederia valenciana considerable. En eixe moment, i veient que la producció sedera deixava de ser rendable, els llauradors van decidir canviar els camps de morera per tarongers o hortalisses, que a la llarga tenien una comercialització més rendable. Encara que el cultiu de la morera s'ha seguit donant al llarg del segle XX, en l'actualitat és més ben escàs i ha deixat en temps passat l'esplendor de tindre en la producció i comercialització de la seda un dels motors bàsics de l'economia valenciana.

De tots modes el cultiu de la seda i la seua filamentació es molt ampli i cada lloc de València te les seues particularitats a l'hora de fer seda. Possat que en aquestes pàgines es difícil abraçar tota la regió ens centrarem en el que vem més prop, el poble de L'Eliana.

Eren temps d'Alfons el Magnànim:

Context polític i cultural de l'època del Tirant

La vida del Tirant no va ser gens fabulosa. Per contra, es basava en realitats que envoltaven la vida cavalleresca d'aleshores, una vida plena d'aventures i llocs on demostrar la vàlua d'un cavaller. Perfectament eixe cavaller podia haver sigut el mateix autor del llibre, Joanot Martorell.

Martorell va ser un cavaller de la petita noblesa valenciana; possiblement va nèixer a València entre 1405 i 1410, ciutat que també el va vore morir al 1465. La seva família era originària de Gandia, però des de 1400 tant els pares com els avis apareixen com a veïns de la capital del Túria. Era aquell un període de canvis polítics. Nascut en els darrers anys del regnat de Martí l'Humà, Martorell va ser testimoni de la introducció de la dinastia castellana de Trastámara en la Corona d'Aragó amb la figura de Ferran d'Antequera (1412-1416) i dels primers anys del regnat de Joan II (1458-1479). La seva vida, però, transcorre sobretot durant del regnat d'Alfons el Magnànim (1416- 1458), uns anys plens de crisi a nivell global. L'economia anava mal, la crisi demogràfica no alleugeria per les pestes i les guerres, i a més la decadència política era evident: Alfons el Magnànim va dedicar-se fonamentalment a la política d'expansió mediterrània i es va desinteressar pels afers peninsulars de la Corona. El 1420 va dirigir la primera expedició a Sardenya, que va pacificar, i va intentar prendre Còrsega, sense aconseguir-ho amb èxit. Immediatament va

començar a preparar la conquesta de Nàpols, que es produiria vint anys després. L'any 1442 va entrar-hi triomfalment i va establir definitivament la seva cort allí.

Alfons el Magnànim ja no va tornar mai més als seus regnes peninsulars. Mentre el rei vivia a Nàpols, envoltat d'una cort d'humanistes i preocupat per la política imperialista, les terres peninsulars de la Corona van ser governades la seva esposa, la reina Maria, a Catalunya i el seu germà Joan, rei de Navarra, a València i Aragó. Anys més tard, Alfons s'autoproclama defensor del cristianisme contra els turcs i desenrotlla una gran activitat diplomàtica i militar per Àfrica, els Balcans i la

Mediterrània oriental, que es tradueix en més guerres. Tot el relatat (que apareix de forma similar a les pàgines del Tirant lo Blanc) fa que les terres que governa Alfons el Magnànim a la península estiguen en plena crisi i totalment desateses. Encara i així, València apareix rica i pròspera gràcies a mantenir-se bastant al marge de la crisi que afectà especialment Catalunya, però també Mallorca i Aragó.

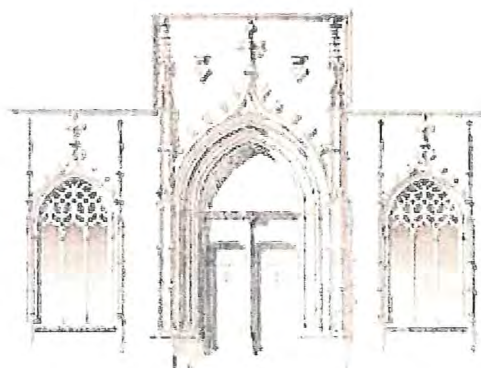
L'aspecte cultural a les regions d'Aragó, Catalunya, Balears i València va ser al segle XV més que productiu. El conegut interès del monarca Alfons el Magnànim per la cultura i per la literatura va fer que els artistes i escriptors estiguessen, baix el seu regnat, segurs. La política proteccionista cap als artistes li va fer guanyar-se el sobrenom d'humanista; basta dir que Giovanni Pontano, precursor de Maquiavel, el va presentar com a prototipus de rei humanista en la seva obra *El Príncep*. Com que Alfons el Magnànim tenia a Nàpols la seua cort, no es d'estranyar que els poetes catalans i valencians reberen influències del Renaixement italià. Si ben es cert que a Catalunya, la influència va ser tímida (recordem que la majoria dels regnes del Magnànim estaven en plena crisi), a València va ser un poc més evident degut al període d'expansió del regne valencià. L'aparició, en este context un poc renaixentista, de la burgesia urbana va fer nàixer una classe amb inquietuds culturals, amb interès per la lectura i per l'art. Va aparéixer així un públic lector més ampli, un fet fortament relacionat amb la importància de les ciutats i amb el Renaixement. Al mateix temps s'obria pas una nova sensibilitat literària, més realista. Al segle XV València era el centre de la literatura catalana, encara que es mantenia més pròxima a l'esperit medieval que als nous aires renaixentistes. A la fi, i deixant de banda un reduït grup d'humanistes la literatura a València del període va mantenir-se fidel a l'estètica i a la ideologia medieval. Un passeig per la València del segle d'Or. Entrar pel Pont de la Trinitat (construït a 1402) o pel Pont del Real, passar per l'Almoradí (segle XIII)

o passejar per les immediacions del Palau dels Escrivà i Boil (segle XV). Qualsevol d'aquestes coses es podien fer al segle XV, segle d'or valencià, i segle en el que es va escriure i publicar *Tirant lo Blanc*.

Posem-nos per unes línies en la pell, aquesta vegada fictícia, de Joanot Martorell. Un cavaller valencià que va viure a la ciutat de València, una ciutat amurallada i franquejada per dotze portes des de 1356. Qui no arribava prompte a creuar les portes abans que es fera de nit es quedava "a la lluna de València", qui era ràpid, passava i gaudia de la capital del riu Túria.

Posem que Martorell s'alça un matí d'abril. Ràpidament ix de casa i va a veure com van les obres de construcció de la futura Llotja dels Mercaders, "encara quedaran uns anys per a veure-la acabada" (efectivament s'acaba al 1548) pensa per a si mateix; sense saber encara que serà la gran obra el gòtic civil valencià. Decideix continuar amb el passeig i caminant pel carrer Bolseria i després per Cavallers arriba fins a la Seu,

majestuosa obra arquitectònica que va començar a contruir-se a 1262, però que encara li queda molt per fer i retocar (recordem-ne que una de les portes es de l'època barroca). Martorell decideix tornar sobre els seus passos i topa amb l'actualment conegut com Palau de la Generalitat. Aquesta obra començada en 1421 i finalitzada en 1581 va ser creada per a albergar les dependències de la Generalitat, orgue que va nàixer per a recaptar els impostos de les Corts. Al seu costat, Martorell observa amb atenció la casa del Batle (actual Palau de la Diputació), que era la persona que governava la ciutat en les absències del monarca. Joanot continua amb la seua curiosa recerca per la ciutat: ara arriba al llunyà carrer del Mar. Encara queden restes del que un dia va ser el barri de la jueria, uns carrers que fins al 1391 (any en què varen ser expulsats els jueus) tenia inclús cementeri propi i sinagoga. De sobte recorda que els cristians com ell no són els únics que al segle XV han habitat València. I així arriba fins al carrer Sant Miquel, barri que fins al 1455 va albergar a la morenia valenciana.

Després d'una volta pels barris segregats de la ciutat, Martorell torna cap enrere i recorda davant de cada arquitectura trobada la seua funció. Front a l'actual Palau de la Generalitat Jaonot recorda que la València Mijeval estava governada per una èlit burgesa. El poder municipal era regit per quatre jurats ciutadans a qui es van unir posteriorment dos nobles. A aquests poders els assessorava un consell a on estaven representats els oficis, les dotze parròquies i els cavallers de la ciutat. No obstant una reduïda oligarquia de mercaders i rendistes es perpetuava en el poder, controlant els procediments electorals i el nomenament dels oficials municipals.

Un poc més enrere torna a topar amb la Catedral, representant major de les dotze parròquies de la ciutat. En el segle XV l'església era el centre de molts assumptes. En aquest cas, organitzava (a més d'als fidels) la vida política, econòmica, social i fiscal de la ciutat. A través d'elles es realitzava l'elecció dels càrrecs municipal, es feia la celebració de les festes, el pagament d'impostos i les reunions d'agremiats.

Una vegada refrescat en el cap del Martorell la funció de les parròquies torna a la Llotja dels

Mercaders, un incipient edifici que després es convertirà en el centre neuràlgic de la ciutat. En el segle XV, València es va consolidar com una gran metròpoli comercial, financera, marítima i interna-

cional, al convertir-se en un dels ports fonamentals de la ruta que enllaçava Gènova i Venècia amb Bruixes i Anvers, i a l'afermar-se com el principal eix redistribuidor del comerç en la península ibèrica. València passà a ser la ciutat més populosa de la península. Nombrosos comerciants vinguts de tot arreu s'assenten en la capital valenciana important en els seus viatges noves tècniques financeres com són les lletres de canvi.

Una vegada repassat la funció de tan magnífics edificis Martorell dona una última volta: Portal dels Serrans, portal de Quart, convent de Santo Domingo... per a acabar reunint-se amb altres escriptors i literats valencians de l'època com van ser Roís de Corella, Jaume Roig o Ausiàs March (que es va casar amb la germana de Martorell) per a celebrar que la primera impremta de la península ibèrica estarà a València i que ja s'estima un projecte per a la futura Universitat de València que finalment s'inaugurarà a 1499.

ACOSTANT-NOS A TIRANT LO BLANC SENSE POR

L'aproximació al Tirant que teniu ara entre les mans no en té una altra intenció que la d'aconseguir que lectors que mai havien gosat ni encetar les pàgines d'una de les nostres obres literàries més importants i universals, per pensar, segurament amb prou de raó, què un text mitjaval havia de ser molt dificultós de llegir i comprendre des de la preparació que vui en dia en tenim, pugueren tindre l'oportunitat de conèixer, al menys en allò més essencial, esta novel·la de Cavalleria de la què, això de segur, tots hem sentit parlar en més d'una ocasió. Tot això sense parlar de que el text complet en té, potser, més de mil pàgines, segons l'edició i, lògicament, està escrit en llengua clàssica com correspon a l'època en la qual va ser començada a escriure, entre 1460 i 1464, pel seu autor nascut a València, Joanot Martorell.

Totes estes qüestions són les que ens han guiat a l'hora de fer una gran simplificació, tant de continguts de l'obra original com pel que fa a la pròpia llengua què, naturalment, és valencià actual, encara sabent què tota reducció porta de la mà una gran devaluació. Però com que l'objec-

tiu primer és el de fer-lo entenedor per a qualsevol que tinga interès, perquè allò més important és divulgar i donar a conèixer el nostre Tirant, ens sentirem més que "pagats" si este xicotet resum serveix d'estímul a la seua lectura, encara que només siga per a qui "ningú no ens el conte" i, perquè no, "per veure si picara" algun lector o lectora un poc més valent a provar i, de segur, gaudir algun dia del text complet del *Tirant lo Blanc*.

Esta síntesi està basada en el text castellà de Martí de Riquer "*Tirant lo Blanch, novela de historia y de ficción*" i tant l'estructura com la distribució de les parts i capítols no coincidixen amb l'obra original, tractant-se només de recollir ací aquells episodis més importants en el conjunt de la novel·la original mitjançants sobretot fets amorosos i caballerencs, plens d'anècdotes i curiositats, per tal de donar una visió als lectors el més atractiva i ordenada possible d'un llibre magistral i de l'època que li correspon.

Icom per a mostra, un botó, així comença *Tirant lo Blanc* en la seua "versió original":

"Comença la primera part del llibre de Tirant, la qual tracta de certs virtuosos actes que féu lo comte Guillem de Varoic en los seus benaventurats darrers dies.

En tan alt greu excel·leix lo militar estament, que deuria ésser molt reverit si los cavallers observaven aquellll segons la fi

per què fonc instituït e ordenat. E per tant com la divina Providència ha ordenat e li plau que los set planets donen influència en lo món e tenen domini sobre la humana natura, donat-los diverses inclinacions de pecar e viciosa-ment viure, emperó no els ha tolt l'universal Creador lo franc arbitre, que si aquell és ben regit les poden, virtuosament vivint, mitigar e vençre, si usar volen de discreció; e per ço, ab lo divinal adjutori, serà departit lo present llibre de cavalleria en set parts principals, per demostrar l'honor e senyoria que los cavallers deuen haver sobre lo poble.

La primera part serà del principi de cavalleria; la segona serà de l'estament e ofici de cavalleria; lo terç és de l'examen que deu ésser fet al gentilhom o generós qui vol rebre l'orde de cavalleria; lo quart és de la forma com deu ésser fet cavaller; la cinquena és que signifiquen les armes del cavaller; la sisena és dels actes e costumes que a cavaller pertanyen; la setena e darrera és de l'honor que deu ésser feta al cavaller. Les quals set parts de cavalleria seran deduïdes en certa part del llibre. Ara, en lo principi, se tractarà de certs virtuosos actes de cavalleria que féu l'egregi e estrenu cavaller, pare de cavalleria, lo comte Guillem de Varoic en els
s e u s
benaven-
t u r a t s
d a r r e r s
d i e s. ”

QUI ÉS QUI EN EL TIRANT: ELS PERSONATGES

TIRANT LO BLANC: És el personatge principal i un cavaller d'uns 20 anys, molt valent, de gran habilitat com a estratèga i amb les armes però té al mateix temps una bona educació i una personalitat amable. La seua característica en la novel·la que el diferencia completament d'altres herois mitjavalers i què, precisament, l'apropa a la figura de Don Quixot de la Manxa de Cervantes, és què és molt real, amb molts defectes, què quan s'enamora de Carmesina “perd el nord” i que mor d'una simple pulmonia i no al camp de batalla com sols ser el comú en els cavallers.

CARMESINA: Junt al seu estimat Tirant, és el personatge principal de la novel·la. És la filla de l'Emperador de Constantinoble, una jove princesa d'uns 14 anys molt bonica que compta amb totes les característiques de l'ideal de bellesa de l'època; llargs cabells rossos, nas prim, pell, mans i dents blanquíssims, llavis vermells... que enamora bojanent a En Tirant només la veu i què igualment li correspon, tenit un gran amor secret, encara que la seua edat i el ser el que vui diriem una “xiqueta consentida” pels seus pares van a crear grans problemes, sobretot a Tirant. Com a personatge de llegenda que és, mor de pena a la mort del seu estimat.

PLAERDEMAVIDA: És una dona molt intel·ligent i bonica amiga de Carmesina i després també d'en Tirant i serà el personatge que més ajude els enamorats, facilitant-les les trobades d'amagat i fent i desfent malentesos i

malifetes d'altres personatges, sempre a favor de la parella. Tant important és per a la parella que serà qui els case en "bodes sordes", una espècie de promessa entre els enamorats que tindran el compromís de formalitzar el matrimoni legal, que es feia en temps de guerres o quan la família no estava d'acord, com és el cas.

LA VIUDA REPOSADA: És "l'ama" de Carmesina i els enamorats confien en ella sense saber que estima d'amagat a en Tirant i per celosia no para de posar entrebancs i de mentir per a frustrar la seua relació. En la novel·la, és el personatge contari al de Plaerdemavida.

DIAFEBUS: És el cosí de Tirant i a més a més el seu amic i company d'aventures. És un cavaller amb fama i fidel al seu cosí que el salva moltes vegades de perills. Enamorat d'Estefania, filla i hereva del ducat d'un cavaller ric i valent cosí germà de l'Emperador. Diafebus arribarà a ser Emperador gràcies a que Tirant, anomenat pel Rei per al càrreg, no vol separar-se de Carmesina.

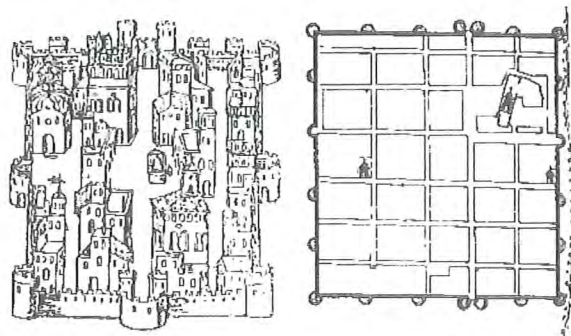
L'EMPERADOR: El seu Imperi és Constantinoble però malgrat ser un governant culte i educat, mai s'assabenta d'allò que passa al seu voltant i viu sense saber ni dels amors de la seua filla Carmesina amb el Tirant ni tans sols dels propis de l'Emperadriu amb Hipòlit. Mor d'una manera poc adequada per a un rei de l'època que acostumaven més a morir guerrant que com ell, de pena al veure morir a la seua filla al perdre Tirant.

L'EMPERADRIU: Té la imatge espectral per a una reina, digna i noble però, quan coneix a HIPÒLIT, jove inexpert, i tots dos s'enamoren sense remei, no vol deixar-lo perdre.

EL COMTE GUILLEM DE VÀROIC: És el personatge amb el qual s'inicia la novel·la, un cavaller gloriós i de gran prestigi que decideix abandonar-ho tot i fer-se ermità i que s'encarregarà d'explicar a en Tirant que se'l trobarà molts secrets de l'Ordre de cavalleria.

FELIP: Encara que es tracta d'un cavaller per naixement donat que és un dels fills del Rei de França, este personatge n'és grosser i maleducat i sempre acaba ficant la pata i és en Tirant el qui ha de traure-lo sempre d'embolics i "tapar" els seus deficiències, cosa que fa dubtar molt a la seua promesa, la princesa RICOMANA, filla dels Reis de Sicília, que es passa tota la novel·la tractant d'esbrinar com és de veritat el seu enamorat intentant estar segura abans de casar-se amb ell.

KIRIELEISON I TOMÀS: Són els germans de Muntalbà i són alguns dels molts cavallers i personatges que s'enfrontaran en armes a Tirant perdent tots en el combat.

Plànol de València S. XV.

EL SOLDÀ: És l'enemic per excel·lència de l'Emperador de Constantinoble i per tant d'en Tirant però demostrarà qualitats humanes quan perdent la batalla final no vol que tanta mort continue i demana la pau.

EL CABDILLO DE LOS CABDILLOS: És el musulmà que recollirà a Tirant quan arriba al Nord d'Àfrica però manté amb ell una relació d'interés que perjudicarà molt a Tirant.

EL REI ESCARIANO: És l'enemic del Cabdillo i serà derrotat pel Tirant, enviat pel Cabdillo, aprofitant Tirant per batejar per milers als pobladors del Nord d'Àfrica.

Moltíssim més són els personatges que van donant forma a la trama d'esta novel·la i segurament què alguns de ben importants se'ns queden per nomenar però dir què, amb tots els citats ací, els lectors i lectores interessats ja poden anar fent-se una més que bona idea d'allò que aniran trobant en les pàgines d'este gran llibre, Cervantes deia per boca del seu Quixot què el millor, de cavalleria

TIRANT LO BLANC, ABREUJAT, MOLT ABREUJAT I IL·LUSTRAT

PRIMERA PART. TIRANT A ANGLATERRA

Gestes del Conte Guillem de Vàroic

El cavaller Guillem de Vàroic vivia a Anglaterra i ja des de la seua joventut s'havia fet famós com a guerrer, sempre vencedor al combat. A l'edat de cinquanta-cinc anys decideix d'abandonar la vida de guerrer i per a fer-se perdonar les seues culpes mamprén pelegrinatge a Jerusalem, pagant primer els seus deutes i deixant terres i riqueses a fills i esposa de la qual s'acomiada donant-li la meitat d'un anell partit en dos parts que mostrava les armes d'ambdós.

Una vegada visita Jerusalem i Alexandria, decideix fer córrer la veu de la seua mort fins que arribara a Anglaterra i a la seua esposa que li fa funerals. Ell torna a la seua terra d'amagat i pren els hàbits de Sant Francesc vivint de les almoï-

nes que reb com a hermità. I així passa el temps fins que el Rei d'Anglaterra és atacat pel moro de Gran Canària del que el rei fugix fins a Vàroic i allà es troba amb una donzella misteriosa que li diu que confie en Déu i li mana què "al primer home que veja amb barba llarga i demanat almoïna, el convertixca en capità de tot el seu exercit. L'endemà este primer home és l'ermità al qual el rei li suplica que deixe els hàbits per combatre per ell contra els enemics d'Anglaterra.

L'ermità elabora una estratagema per a vèncer l'enemic: introduiran unes magranes de cal viva i sofre al campament enemic per a després pegar-li foc de manera què quanta més aigua tiren per a apagar el foc, més s'inflamaran les magranes. I, aprofitant la confusió, va atacar i va fer fugir l'enemic.

El rei moro va reptar el rei dient-li que si el rei ix vencedor ell abandonarà l'illa i al contrari es quedarà amb tota Anglaterra. Donada la joventut i inexperiència del rei, este acaba demanant-li al propi ermità que siga ell qui el substituïxca i l'atorga la reialesa.

El Rei-ermità va manar que totes les dones es vestiren de soldats i es mostraran per les finestres per enganyar l'enemic i, l'endemà, el seu exercit va eixir a la batalla deixant meravellats els enemics que pensaven que havien rebut reforços de tants soldats com que hi veïen, tant que guanyaren la batalla i expulsaren l'exercit moro d'Anglaterra.

Mitjançant l'anell partit, el Rei-ermità es va donar a conèixer la seua dona i renuncia a la reialesa en la persona de l'antic Rei. El Comte després d'un

temps en la seua família, es retira definitivament a l'ermita.

Tirant lo Blanc amb l'ermità

Al temps, el Rei d'Anglaterra comboca grans festes i torneigs a Londres amb motiu de les seues bodes amb la filla del Rei de França que duraran un any i un dia. Un jove cavaller bretó de vint anys anomenat TIRANT LO BLANC decideix assistir. El cavaller queda endarrerit dels seus companys de viatge en un moment donat i es troba amb l'ermità que li ensenyarà molts secrets sobre l'Ordre de cavalleria que Tirant desconeix demanant-li a l'ermità que l'instrueïxca llegint-li capítols del llibre "Arbre de batalles".

Investicura de Cavaller.

En el viatge de tornada des de Londres, Tirant farà una parada a l'ermita i contarà a l'ermità tot l'ocorregut durant les festes i com que per discrecció no vol dir-li Tirant a l'ermità qui ha estat el millor cavaller, és el seu cosí Diafebus es qui relata les victòries d'en Tirant. Ell va ser el primer en rebre l'Ordre de cavalleria, fent el jurament davant el rei i rebent del propi Rei d'Anglaterra el cop d'espasa. Diferents cavallers van desafiant a Tirant i ell els va guanyant a tots en batalla, eixint victoriosos de diverses trampes i inclús acusacions de traïció que ell aconseguix desemmascarar. Tirant i els seus acompanyants abandonen l'ermita per a no tornar-hi mai més i continuen viatge.

Torneig.

SEGONA PART. TIRANT A SICÍLIA I A L'ILLA DE RODES

Estant Tirant a Nantes, dos cavallers de la cort del Rei de França van relatar que el Soldà d'Alcaire (El Caire) volia fer-se amb l'Illa de Rodes fins ara domini dels cavallers de l'Ordre de Sant Joan de Jerusalem i per aconseguir-lo dos traïdors havien canviat la munició de les ballestes de l'exercit defensor de l'Illa per trossos de sabó i de formatge i tot estava preparat per a atacar el Divendres Sant però, Dijous Sant, una dama de la ciutat va cridar un dels cavallers de l'Ordre i li va dir que havia arribat a saber el que es tramava per a l'endemà. Comprovaren i substituïren el canvi i varen matar els traïdors però el Soldà en persona va decidir anar a combatre l'Ordre i es va apoderar de tota l'Illa excepte de la ciutat que va assetjar. Alguns mariners burlaren el bloqueig i anaren a demanar auxili a l'Emperador i al Papa però ningú no va voler socórrer a Rodes. Sols Tirant lo Blanc va decidir anar-hi per a la qual cosa va comprar una nau gran, acompanyant-lo el cinqué fill del Rei de França, l'Infant Felip.

Arribaren a Lisboa i creuaren l'estret de Gibraltar combatent amb totes les naus mores que es trobaven. I com que es quedaren sense blat, van posar rumb a Palerm on varen ser rebuts pels Reis de Sicília i la seua filla Ricomana de la que Felip es va enamorar només veure-la. Però la Infanta Ricomana n'estava molt preocupada amb el comportament greuger i simple d'en Felip i encara més molesta per les actuacions d'en Tirant per cobrir-lo i disimular-lo.

Van arribar notícies de l'asseig de Rodes i Tirant vol partir immediatament aconseguint sortejar el cercle i son rebuts amb molta alegria quan comencen a repartir aliments entre les gents de la ciutat. Elaborant una estratègia, els cavallers de Sant Joan regalen part del menjar regalat per Tirant al Soldà que pensa que els assejats tenen provisions per a molt de temps si gossen regalar-los i decideix alçar el crecle fins a l'any vinent però Tirant l'ataca i perd una gran part de les seues tropes sent destituït en arribar a la seua terra i tancat com a càstig en una gàbia de lleons on mor. Alliberada l'Illa de Rodes, Tirant decideix partir a Terra Santa en una galera que arriba a Rodes.

Van fer escala a Jafa, arribant a Beirut des d'on van anar firs a Jerussalem i per últim a Alexandria on Tirant rescata a una gran quantitat de captius cristians amb molts dels quals torna a Rodes convertits ara en el seu propi exercit personal.

Tornen a Sicília i el Rei de França consentix en el matrimoni d'en Felip i Ricomana encara que continuen les sospites de la princesa sobre la boberia del seu promés que Tirant disimula amb molta habilitat. Tant és així que Ricomana fa vindre un afamat filòsof per a què pose en clar la personalitat de Felip però no ho conseguirà perquè aquell comet un crim i el tanquen a la pressó. Finalment i per un equívoc Ricomana es convenç de que Felip es digne de ser el seu espós.

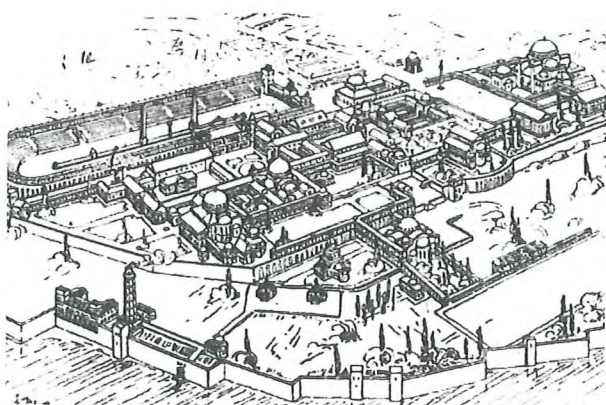
En acabar els festeigs, el Rei de Sicília decideix ajudar al de França en la lluita contra els moros en la que participarà Tirant cobrint-se de glòria tornant després a Palerm amb el Rei de França, costejant Espanya i desembarcant en Marsella des d'on Tirant se'n va anar a la Bretanya per visitar la seua família.

TERCERA PART. TIRANT A L'IMPERI GREC

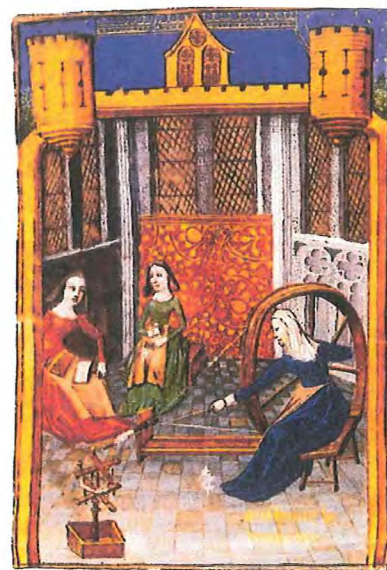
Carlomagne.

Palau Imperial de Constantinoble, S. XI.

L'Emperador de Constantinoble, havent perdut a mans de El Soldà i el Gran Turc bona part de l'Imperi demana al Rei de Sicília que Tirant defense la seua causa per a la qual cosa els embaixadors es dediquen a reclutar soldats per tota Itàlia i a Tirant li atorguen la capitania imperial i el presenten a l'Emperadriu a la Infanta Carmesina de la qual s'enamora immediatament però guarda el seu amor en secret i només se'l confessa a Diafebus cosa que proboca en Tirant una gran malenconia.

Carmesina També s'enamora d'en Tirant i entre tots dos sorgix una molt

forta atracció. Però encara ser un amor corresponent, tots en la Cort estan molt preocupats per la tristesa en augment de Tirant fins que l'Emperador li dona l'ordre de partir cap a Xipre i Carmesina vol saber per totes la raó del seu estat responent-li Tirant: ... "Senyora, puix l'altesa vostra me força dir-ho, no puch més dir sinó que ame" I com que Carmesina insistix en saber a qui, Tirant li dona un mirall i li diu que allà veurà la imatge de d'aquella que li pot donar mort o vida.

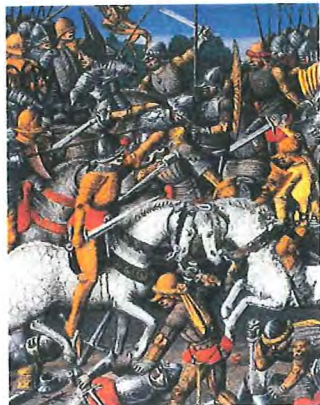
La Noblesa.

Arriben notícies de derrota de les forces imperials pels turcs i Tirant anirà a defensar la cristiandat obtenint una gran victòria. Tirant ordena a Diafebus que vaja a Constantinoble amb el presoners fets

i, al preguntar-li Carmesina per Tirant, li conta les seues proeses i el seu rendit amor per ella. Durant la conversa, està present Estefania que aprofita l'ocasió per manifestar-li el seu amor a Diafebus.

Però la batalla contra els infidels continua i Tirant posa en pràctica una estratagema en la que vol fer-les creure que les forces imperials tenen totes les de perdre. El Duc de Macedònia sempre en pugna per la seua celosia del Tirant, aprofita l'ocasió i fa arribar a la Cort Imperial i a tot el poble què l'exercit grec ha estat derrotat i que Tirant ha fugit com a covard que és. En canvi Tirant ha aconseguit una altra victòria i envia un missatger a Constantinoble que conseqüeix, per fi, aclarir tota la veritat.

Mentre, mor el Rei d Sicília i la corona passa a l'Infant Felip de França, ara marit de Ricomana i molt amic de Tirant i és per aixó que sabent els esforços de Tirant en la guerra contra els turcs, li envia tot un exercit. L'Emperador se n'alegra tant que vol acompanyar-los al camp de batalla i Carmesina aprofita el viatge de son pare per formar un xicotet exercit de dames totes vestides militarment i acompanyar-los.

Tirant guanya de nou la batalla, què a partir d'ara es dirà del Riu Trasimè, i l'emperador en agraïment vol donar-li el comtat de Sant Àngel al qual Tirant renuncia i demana que se l'atorgue al seu cosí Diafebus junt al títol de Gran Conestable. Per a celebrar-lo es fan unes grans festes en tota la Cort que permetixen estar junts a tots els enamorats encara que sempre d'amagat: Tirant amb Carmesina i Diafebus amb Estefania que arriben inclús a introduir-se en el dormitori d'estes de la qual cosa espiant s'asabenta Plaerdemavida però fa com que ha sigut un somni que ha tingut i li deixa veure a la princesa que ho sap tot.

El Soldà demana a l'Emperador una treva de tres mesos i en honor als embaixadors del Soldà, l'Emperador organitza justes i torneigs. El Soldà demana casar-se amb la princesa Carmesina cosa a la que l'Emperador es nega.

Apareix ara una nova enemiga de la parella de Tirant i Carmesina, La Viuda Reposada, una antiga ama de la princesa què, enamorada de Tirant i no corresponent, vol separar a la parella i mentix sobre el cavaller Titant davant Carmesina dient-li què a les seues esquenes s'està burlant d'ella i que no és persona de fiar perquè els trairà a ella i a tota la seua família donat que la única cosa que l'interessa es tornar a sa casa ple de riqueses. Carmesina confia en les paraules de la Viuda i tracta a Tirant molt despreciativament cosa que li produeix al cavaller una gran tristesa.

Tirant demana en casament Estefania per a Diafebus i es celebra la boda a la Cort Imperial atorgant-lis l'Emperador el Ducat de Macedònia com a regal de noces. Aprofitant l'ambient festiu Estefania s'atreuix a parlar amb l'Emperador de la boda de Carmesina i Tirant per primera vegada i, amb l'ajuda de Plaerdemavida, conseguixen que pasen una nit junts al llit els dos enamorats però com que la desgràcia sembla que acompanya la parella, Tirant ha de fugir de repent per la finestra per tal de no ser decobert amb tan mala fortuna que es trenca una cama. Tots fingiran que ha sigut una caiguda del cavall i així l'emperador cuidarà d'ell sense temors volent que es cure aviat per tornar a la batalla contra els infidels. Mentre Tirant va curant-se, Carmesina ja no amaga el seu amor per ell i s'envien cartes per mitjà de Plaerdemavida, convertida ara en carter d'amor.

També arriba l'hora de l'enamorament de l'Emperadriu, la mare de Carmesina, pel jove Hipòlit que com sabeu acaben en el llit.

Ja recuperat Tirant de la caiguda torna a la Cort i ell i Carmesina s'atorguen l'un a l'altre como a marit i muller en matrimoni secret. Però com que la felicitat de vegades no pot ser duradera, la Viuda Reposada li fa a Tirant una segona trampa.

Comment le noble d'ouuer cor de as-
telle donna sa fille par mariage au-
cor a lue d'elgarde son compaignon
et de la most doluer et de sa femme.
Fin le gentil cor d'elgarde
quant il eut oir le cor de
cassille parier en telle maniere
re le remercia humblement en lui disant
quil lui faisoit plus de don que nul ne devoit

A Carmesina li continua diguent que tot el que ve de Tirant és un engany per burlar-se i a Tirant vol convencer-lo de què Carmesina li està sent infidel amb un jardiner de Palau. Per a acabar la malifeta i abans que Tirant s'acomiade per anar denou a la guerra, la Viuda contracta un pintor per a que fasa un màscara amb la cara del jardiner i aconseguint que Tirant espie l'escena, fa baixar al jardí Carmesina i convenç Plaerdemavida per a que jugue, amb la màscara posada, a acariciar Carmesina, fent-s'è bromes entre elles. Tirant que ho veu tot perfectament gràcies a un jocs d'espills col.locats molt habilment per la Viuda creu que Carmesina veritablement l'enganya i Tirant, tornant a rebujar la Viuda que pensava que amb això tindria el camí lliure amb el Tirant, busca i mata al pobre jardiner, que evidentment no sabia ni pruna de tot l'embolic.

Ara la batalla sembla estar en contra de l'exercit imperial i els infidels fan presoners a molts cavallers i soldats, entre d'ells el propi Diafebus. I com que les desgràcies mai venen soles, arriba la notícia a la Cort que en Tirant s'ha tornat a trencar la cama i està molt malalt. Amb l'ajuda de una jove jueva, Tirant aconsegueix curar-se però com que continua disgustat i traït, segons ell creu, i sense parlar-li a Carmesina, desitja tornar a embarcar-se cap a la batalla. Carmesina es desespera perquè no entén res i Plaerdemavida ha d'anar al baixell on viatjarà Tirant per a demostrar-li, ensenyant-li la màscara que ella portava que tot ha estat un engany de la Viuda Reposada per trencar els seus amors

QUARTA PART. TIRANT A BARBARIA

Estant parlant de totes estes coses, es forma una galerna tan forta que separa les naus de la costa i les llança mar endins, no poden saltar a terra ni Plaerdemavida ni Tirant que acaben naufragant a les costes de Barbaria on cadascun és rescatat per separat. Plaerdemavida per un moro que havia estat captiu a Espanya en la seua juventut i que la recollix encantat a sa casa on serà la companyera de la seua filla. Tirant, per la seua part, és recollit pel Cabdillo dels Cabdillos que viatjava per aquelles terres com a embaixador del seu rei Tremissén cap al regne de Tunis. Tirant li contarà un relat totalment inventat sobre ell mateix i la seua vida, inclús amagant el seu nom massa conegut entre els infidels, dient que es diu Blanc.

Per això es vestix de moro a partir d'ara i entra al servei del Cabdillo, però este es despreocupa d'ells i el seu fill empresona a Tirant que sols eixirà de la

presó quan el Cabdillo és hostilitzat per les forces d'Escariano, el gran rei d'Etiòpia, que a més a més vols casar-se amb la princesa Maragdina filla del Rei de Tremissén que en estos moments està sitiada.

El Cabdillo, evidentment per interès, allibera a Tirant de la presó i este ataca les tropes d'Escariano aconseguint alliberar tant al Rei de Tremissén com a la seua filla Maragdina que s'enamora immediatament de Tirant. Tirant va en nom del rei com a embaixador a Escariano i este li diu que no deixarà la guerra mentre que la Maragdina no siga la seua esposa.

Aprofitant una estratagemata, Escariano aconsegueix entrar en la ciutat de Tremissén matant al rei, els seus fills i el fill del Cabdillo, el seu contrincant amorós per Maragdina, rapta a esta i la empresona al castell de Mont Túber d'on l'alliberarà Tirant que farà presoner a Escariano.

Maradigna li confessa a Tirant que n'està enamorada d'ell a la qual cosa el cavaller li respon que el seu cor pertany a Carmesina a la que sempre i passe el que passe guardarà fidelitat però com que encara així Tirant té molt de prestigi dabant de la princesa, la bateja al cristia-

nisme i igualment ocorre amb el propi Escariano què al assabentar-se, vol també abraçar la fe cristiana.

Tirant, amb l'ajuda d'un frare valencià l'aparició del qual en la novel·la aprofita Joanot Martorell, autor del llibre, per parlar algunes línies de València, la seua terra de naixement, mamprén l'evangelització de més de 44.000 infidels que segueixen l'exemple del seu Rei Escariano.

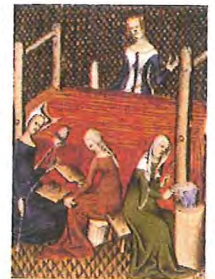
Maragdina hereda el regne de Tramissèn per la mort de son pare i es convençuda pel Tirant que es case amb Escariano i ho fan. Ara es succeiran moltes batalles contra regnes infidels fins que Tirant arriba a la ciutat de Montàgata, on regna una dona. I és preciçssament allí on viu ara Plaerdemavida que s'ha convertit en donzella de la Reina i intervé per a evitar el desastre que sap ocorrerà si Tirant ataca la ciutat.

Plaerdemavida, per tal d'intentar conquerir-lo, li parla de totes les seues victòries i, sobretot de la princesa Carmesina i els seus amors, per veure si el cavaller la reconeix i ho fa amb tanta emoció que Tirant cau a terra desmaiàt i, quan es recupera, la donzella li desvela la seua

personalitat alegrant-se tant Tirant que perdona la ciutat i es celebren grans festes per festejar la trobada i, de pas, Plaerdemavida es casa amb el Senyor d'Agramunt que Tirant ha fet Rei de Fes (avui Fez) i de Bugia.

Tirant envia embaixadors a Constantinoble per saber de l'Imperi i sobretot de Carmesina què, pensant que Tirant havia mort, s'havia reclós en un monestir. Tirant es informat què, després de ser castigat molt durament l'Imperi pels turcs ja només queda lliure que la capital i demana reforços a la cort de Sicília per tal de defensar i alliberar l'Imperi grec.

CINQUENA I ÚLTIMAPART. TIRANT LO BLANC TORNA A L'IMPERI GREC

Tirant s'embarca immediatament en una esquadra amb tots els seus fidels i partix cap a Constantinoble per prestar-li ajuda, fent escala a Palerm per a que les esquadres del Rei de Sicília s'unixen també a d'ell. Arribat al port de Troia, Tirant envia missatgers a Constantinoble trobant-se que està assetjada pels turcs, tant per mar com per terra.

Quan la Viuda Reposada és informada de la tornada de Tirant i sabent que van a quedar a la llum totes les seues maldats, beu un verí mortal i perd la vida.

Tirant comença la batalla, primer, atacant i empresonat l'armada turca i després desembarcant per lluitar contra els infidels que tenien tota la ciutat envoltada. Vista la situació creada per Tirant, El Gran Turc i El Soldà que ja es veuen vençuts, demanen a Tirant, de nou, una treva per tres mesos o la Pau per cent-un anys.

Tirant no vol prendre la decisió definitiva i envia primer Plaerdemavida, ara Reina de Fes, a consul-

tar l'Emperador i, de pas, a tranquil·litzar Carmesina sobre l'amor de Tirant perquè des que Tirant va desaparèixer en el mar darrere la tempesta, no havien pogut tornar a parlar de les seues intencions. Tirant arriba a Constantinoble d'amagat i amb l'ajuda de Plaerdemavida es fica al llit de Carmesina on passen la nit i consumen el seu matrimoni secret.

Al dia següent, Tirant parla amb l'Emperador sobre les condicions de Pau dels infidels i este decideix acceptar-les sempre que el Gran Turc i el Soldà s'entreguen com a presoners i envien a casa, a peu i sense armes, les seues tropes. Tirant torna al campament i informa a l'embaixador enemic, acceptant-se les condicions marcades per l'Emperador.

Tirant entra triomfal, ara ja sí, en Constantinoble amb totes les seues tropes i és aclamat pel poble grec com el seu alliberador, celebrant-se grans festes als carrers i la cort aprofitant les quals l'Emperador en agraïment li atorga a Tirant la mà de la seua filla Carmesina, unint així la successió de la corona i el títol de Cèsar de l'Imperi Grec que també ha atorgat l'Emperador a Tirant. Tirant reconquesta ràpidament tot l'Imperi grec i la victòria final es celebra en la Cort amb bodes de cavallers i donzelles.

Però com que tanta felicitat no sempre acaba bé, Tirant contrau un refredament que li produïx “un mal de costat”, una pulmonia tan forta que sap que la seua hora de morir està ben prop per la qual cosa mana rebre els sagraments, fa testament a favor del jove Hipòlit i escriu una carta a la seua estimada Camesina indicant que desitja ser soterrat a Constantinoble, en cas de morir pel camí. I això és precisament el que succeix.

El seu cos s'embalsama i és portat fins a Constantinoble, exposant-se en la Catedral de Santa Sofia.

Carmesina plora amargament damunt el cos de Tirant i la pena la ferix tan profundament què ella també comprèn que la seua hora ha arribat i, fent confessió pública i anomenant com a hereva sa mare l'Emperadriu, mor.

Iaixí el descriu Martorell al text original al capítol 473:

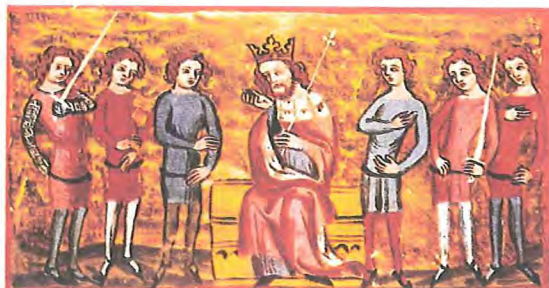
“I, estesa sobre lo cors, besant la boca freda, mesclava les seues llàgremes calentes ab les fredes de Tirant, e volent pronunciar no podia ni sabia tristes paraules a tanta dolor conformes. I, ab les mans tremolant, los ulls de Tirant obria, los quals primer ab la boca, après ab los seus ulls besant, així d'abundants llàgremes

omplia, que semblava Tirant, encara mort, plorant la dolor de la sua Camesina viva, planyent deplorava.”

Son pare, l'Emperador no pot suportar el final tant trist de Tirant i de Camesina i també es mor de dolor.

Després de tanta desgràcia i no tenint l'Imperi hereu, els cavallers es reuniren per decidir qui haurà de ser l'Emperador i vist que la princesa Camesina havia fet hereva sa mare i que Tirant havia fet el mateix amb Hipòlit, decidiren que regnen tots dos una vegada es deposen, sabent tothom com sabien “l'antiga amistat” que els unia.

El nou Emperador Hipòlit mana que els cossos de Tirant i Camesina siguen portats a Bretanya, per a ser fidels amb la seua última voluntat i allí són soterrats amb tots els honors i les seues tumbes “guarnides amb epitafis en vers”.

Tirant lo Blanc

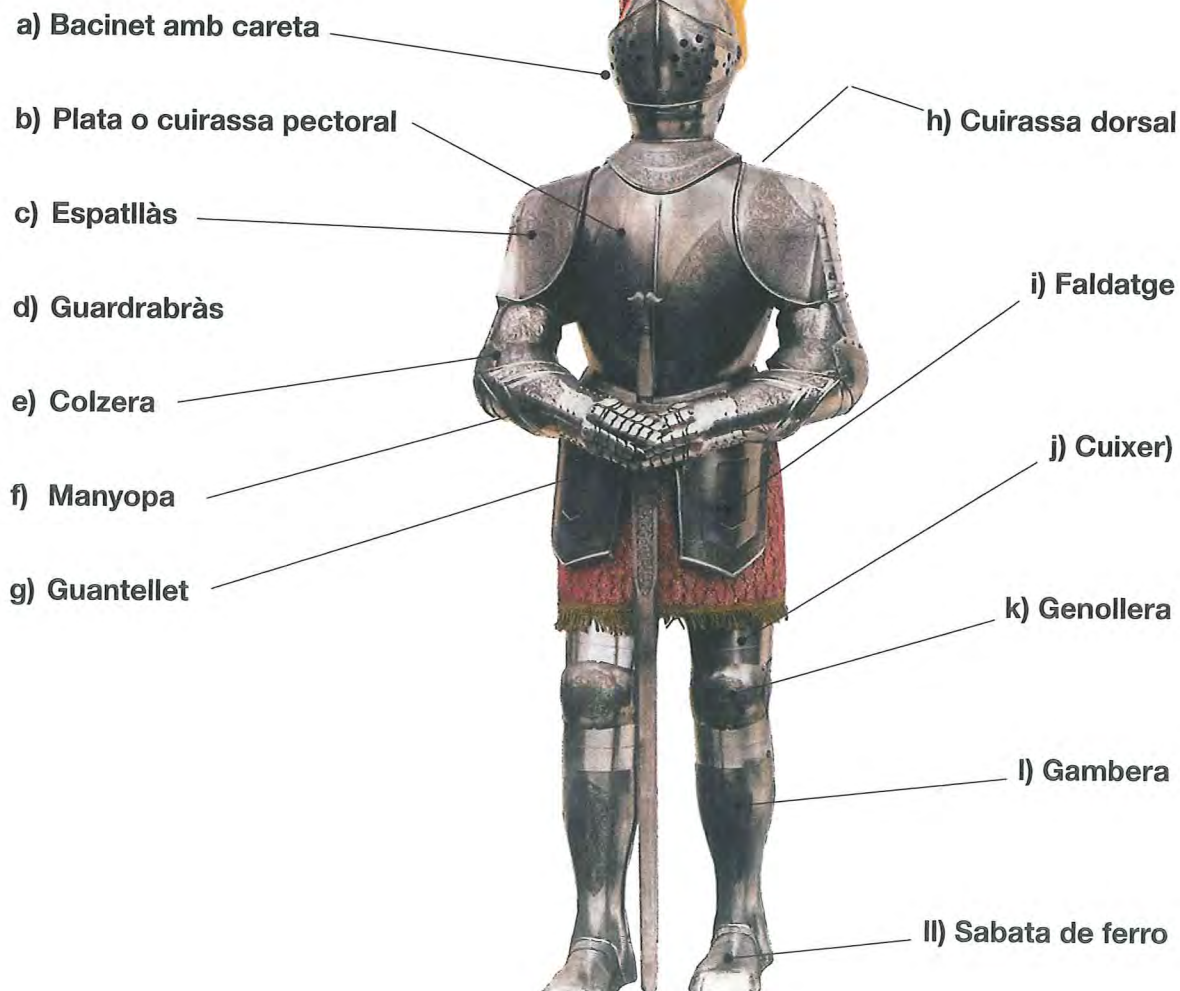

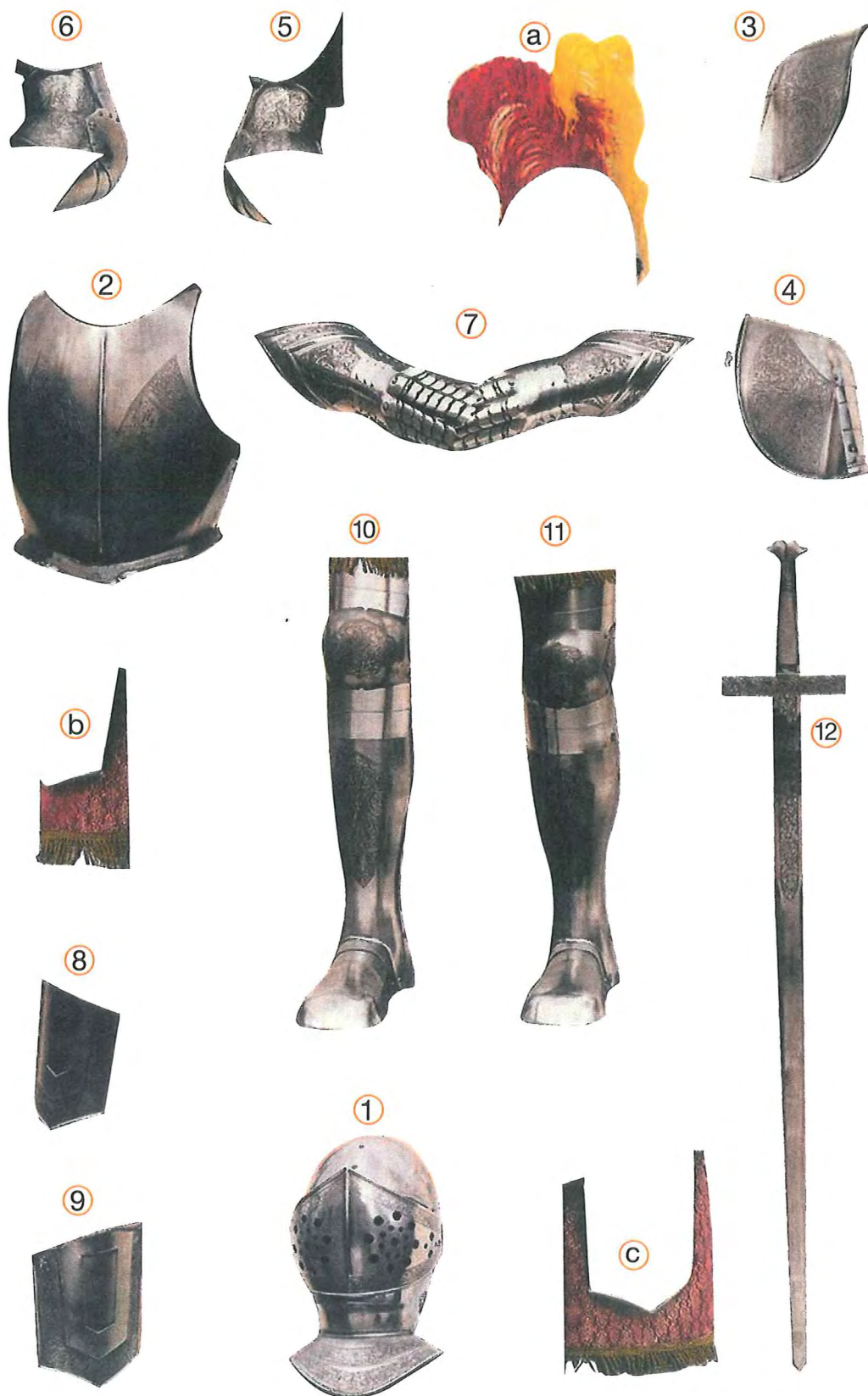
Al conjunt d'armes que utilitzaven els cavallers se li anomenava "arnés" i estava format per una part per a defensar-se, l'armadura, una altra part per a l'atac, l'ofensiva, amb armes de mà com ara l'espasa, la llança i altres i els propis cavalls amb les seues pròpies defenses.

Un cavaller del segle XV com Tirant lo Blanc podia vestir una armadura molt semblant a la que veureu desseguida. Tot variava segons la importància social i els diners dels que disposava el cavaller. El que sí és segur és que un bon arnés i per tant una bona armadura, era en aquells moments la millor "assegurança de vida" que un cavaller com ara en Tirant podia tindre.

Per fer-nos millor la idea és important no oblidar que els cavallers havien de lluitar amb totes les peces de l'arnés al damunt i ja sols l'armadura podia pesar al voltant de 25 kilos. A això calia sumar el propi pes de la llança que podia estar en uns 18 o 20 kilos, així és que els cavallers del segle XV havien d'estar en unes boníssimes condicions físiques a base de moltes hores d'entrenament i ser molt destres per aconseguir moure's i atacar i defensar-se amb eficàcia amb la muntanya de ferralla que els cobria.

PART D'UNA ARMADURA

UN TIRANT RETALLABLE

Ací tens el teu cavaller mitjaval:
retalla'l i enganxa-li les peces
de la
seua armadura

